

PAIKKA, TOLPPA, ELLIPSI JA MUUT

– Taiteellinen tutkimus visuaalisista viikkoskeemoista

Fanni Ahvenainen

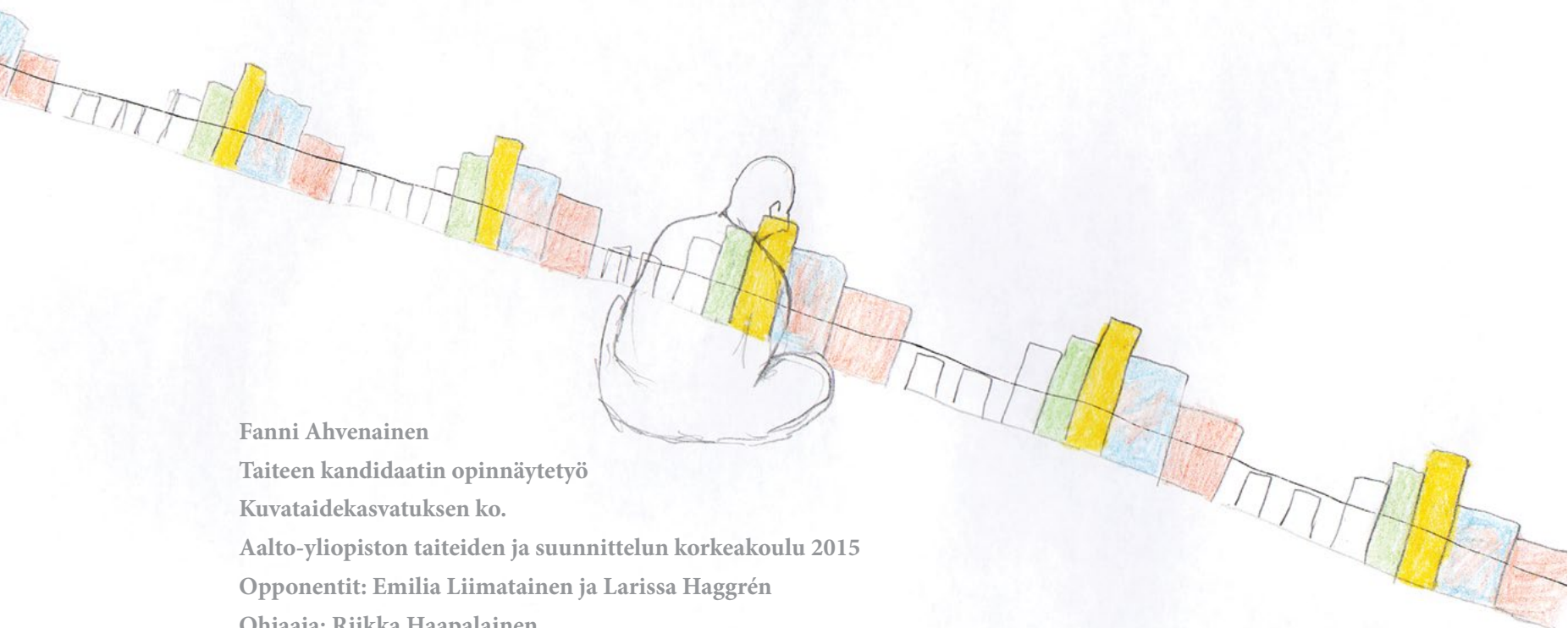
Taiteen kandidaatin opinnäytetyö

Kuvataidekasvatuksen ko.

Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu 2015

Opponentit: Emilia Liimatainen ja Larissa Haggrén

Ohjaaja: Riikka Haapalainen

Tekijä	Fanni Ahvenainen		
Työn nimi	Paikka, tolppa, ellipsi ja muut – Taiteellinen tutkimus visuaalisista viikkoskeemoista		
Laitos	Taiteen laitos		
Koulutusohjelma	Kuvataidekasvatuksen ko.		
Vuosi	2015	62	Sivumäärä .
			Kieli suomi

Tiivistelmä

Tutkielmani aiheena ovat visuaaliset viikkoskeemat eli se, miten ihminen visuaalisesti hahmottaa viikkoja mielessään. Tutkimus oli taiteellinen, ja tutkimuskysymys *Miltä visuaaliset viikkoskeemat voivat näyttää, ja millaista tietoa taiteellinen työkentelyni niistä tuottaa?* Taavoitteenani oli siis löytää taiteellisin keinoin uutta tietoa visuaalisista viikkoskeemoista.

Tutkimuksen teoriaosion jaoin kolmeen lukuun, jotka ovat *2.1 Visuaalinen viikkoskeema, 2.2 Kieli, kulttuuri ja aikakäsitys* sekä *2.3 Synestesiaa vai ei?* Visuaalista viikkoskeemaa käsiteltäessä pohjattiin Jean M. Mandlerin ja Cristóbal Pagán Cánovanin artikkelin *On defining image schemas* (2014) teorioihin. Kielen ja kulttuurin merkitystä aikakäsitykselle tutkin apunani Minerva Keltasen *Yhdestoista hetki – ajasta kiinni* (1999) –julkaisu ja Luna Filipovićin ja Kasia M. Jaszczoltin artikkelikokoelma *Space and Time in Languages and Cultures: Language, Culture, and Cognition* (2012). Luvussa *2.3 Synestesiaa vai ei?* Richard Cytowicin ja David Egelmanin teos *Wednesday is indigo blue: Discovering the brain of synesthesia* (2009) sekä Katarina Salmijärven opinnäytetyö *Synesthesia ja sen ilmeneminen kuvataiteessa* (2011) olivat tärkeimmät tiedonlähteeni. Taiteellisesta tutkimuksesta kirjoitin käyttäen apuna Mika Hannulan, Juha Suorannan ja Tere Vadénin teosta *Otsikko uusiksi – taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat* (2003).

Tutkimusaineisto koostuu kolmesta eri päivinä toteutetusta, puolistrukturoidusta teema-haastattelusta. Fanni Tähtinen (22), Jukka Ahvenainen (53) ja Ritva Ketonen (81) valikoituivat haastatteluun, koska katsoin heidän pystyvän kertomaan avoimesti viikkojärjestelmistään haastattelun aikana ja koska halusin pitää ikä- ja sukupuolijakauma tasaisena. Luin haastatteluille ensin kaikille yhteisen alustuksen. Tämän jälkeen keskustelimme avoimesti, ja tarvittaessa esitin haastateltaville lisäkysymyksiä esim. heidän viikonpäiviensä väreistä, muodoista, liikkeistä ym. ominaisuuksista.

Aineistoanalyysin toteutin taiteellisesti. Piirsin ja maalasin haastattelujen pohjalta kuvia eri tekniikoin. Kuvat pyrkivät kaikki näyttämään jonkin näkökulman haastateltavien visuaalisista viikkoskeemoista. Kaikki kuvat ovat yhtä tosia ja tarkoituksenmukaisia, sillä ne kaikki tavoittelevat mahdollisimman todenmukaista tietoa siitä, miltä haastateltavien visuaaliset viikkoskeemat voivat näyttää.

Tuloksena syntyi yhteensä 12 kuvaa. Niitä tarkastelemalla voidaan todeta, että visuaalisiin viikkoskeemoihin vaikuttavat mm. kulttuuri, kieli ja iän karttuminen. Lisäksi kuvista välittyvä tieto viikonlopun erityisyydestä arkipäiviin nähden, tutkijan omat lähtökohdat viikonpäivien hahmottamiseen sekä se, että tilallisuus liittyy visuaalisten viikkoskeemojen hahmottamiseen vahvasti. Johtopäätös on, että kuvat kertovat siitä, kuinka yksilöllisesti jokainen ihminen hahmottaa viikkonsa.

Kuvataidekasvatuksen alalle tutkimus antaa yhden uuden näkökulman siihen, miten ihmisen mieltää maailmaa visuaalisesti.

Jatkotutkimuksena ehdotetaan esimerkiksi muiden visuaalisten järjestelmien ja skeemojen tutkimista.

Avainsanat visuaalinen skeema, visuaalinen representaatio, viikkojärjestelmä, aikakäsitys, synestesia

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto.....	2
1.1 Keskeiset käsitteet.....	5
1.2 Omat lähtökohtani.....	8
2. Kolme teoriaa tutkimuksen talustalla.....	16
2.1 Visuaalinen viikkoskeema.....	16
2.2 Kieli, kulttuuri ja aikakäsitys.....	18
2.3 Synestesiaa vai ei?.....	21
3. Menetelmät.....	24
3.1 Aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitu teemahaastattelu.....	24
3.2 Sanoista kuviksi - taiteellinen analyysi.....	29
4. Tulokset.....	31
4.1 Haastattelut.....	31
4.2 Kuvat.....	43
5. Pohdinta.....	56
Kirjallisuusluettelo.....	60
Varkkolähteet.....	61
Kuvaluettelo.....	62

1 JOHDANTO

Niin kauan kuin muistan, sunnuntaini on ollut korkeammalla kuin muut päivät. Se on valoisa ja pitkä, mutta iltaa kohden voimakkaasti tummuva. Maanantai on hieman sunnuntain varjossa, vaikka yrittää näyttää vaaleankeltaiselta. Tiistai on tummansininen, keskiviikko läpinäkyvän harmaa, torstai punaruskea. Perjantai on vaalea ja armollinen vadelmanpunainen, lauantai sininen ja valoisa, perjantaita ylempänä. Näistä kemuksista koostuu minun viikkojärjestelmäni. Joka kerta, kun ajattelen viikkoa ja sen päiviä, sama järjestelmä on mielessäni juuri sellaisena, kuin se on ollut päiväkotivuositani asti. Myös vuorokaudenajoilla, kuukausilla, vuosilla, vuosikymmenillä ja –sadoilla, numeroilla ja aakkosilla on mielessäni omat tarkat, visuaaliset järjestelmänsä.

Jutellessani järjestelmistä on keskustelu aina ollut herkullista ja kiinnostavaa. Miten voi olla, että joku ajattelee vuoden kiertävän tasaista ympyrää? En yksinkertaisesti pysty kuvittelemaan vuotta ilman aaltoilevaa janaa, joka jatkuu oikealle ja vasemmalle menneisiin ja tuleviin vuosiin. Tai että maanantai olisikin punainen! Mitä?!

Nämä hersyvät väittelyt ja omat, voimakkaat hahmotukseni antoivat minulle idean lähteä tutkimaan aihetta kandidaatin opinnäytetyössäni. Aluksi minun oli vaikea saada aiheestani kiinni. Tuskastelin, sillä tiesin visuaalisten järjestelmien tai hahmotusten olevan todellinen ilmiö, olinhan jutellut niin monen kanssa ja väitellyt aiheesta.

Aloittaessani tutkielmaani, olin melko varma, että aiheeni perustuvat puhtaasti synestesia-ilmiöön (kts. s. 21). Esimerkiksi neurologit Cytowic ja Egelman (2009, 13) kuitenkin painottavat, etteivät kaikki ole sy-

nesteetikkoja. Miksi kuitenkin uskoin, että jokaisella on jonkinlainen tapa hahmottaa erilaisia ajallisia ja numeraalisia järjestelmiä visuaalisesti mielessään? Tämän ennakkokäsityksen takia minun oli lopulta pakko uskaltaa todeta, ettei tätä tutkielmaa tehdä rajoittamalla ja pakottamalla ilmiöitä yhteen käsitteeseen, vaan tutkimalla monipuolisesti useita näkökulmia. Siksi synestesia on nyt tutkimukseni teoriapohjana samassa arvossa aikakäsityksen ja visuaalisen skeeman käsitteiden kanssa.

Tutkimuskysymyksekseni on lopulta muodostunut *Miltä visuaaliset viikkoskeemat voivat näyttää ja millaista tietoa taiteellinen työskentelyni niistä tuottaa?*

Kun olen kertonut opinnäytetyöni aiheesta, juttelutoverieni ensimmäinen reaktio on lähes aina ollut kysyvä ilme. Tutkimusaiheeni saattaa vaikuttaa asiaan vihkiytymättömälle abstraktilta ja oudoltakin. Kun avaan aihetta pidemmälle, asia alkaa vaikuttaa tutulta lähes kaikille. Emme ehkä vain ajattele skeemojamme, olivatpa ne visuaalisia tai eivät, sillä ne ovat iskostuneet mieliimme niin tiukasti. Miksi ajattelin ajatustani viikosta, jos konkreettisesti viikossa on jo siinäkin tarpeeksi ajatteleminen?

Koska olen haastatellut tutkielmaani varten kolmea ihmistä, en voi vetää suuria johtopäätöksi siitä, ilmeneekö mielensisäistä viikon visualisointia kaikilla. Uskon kuitenkin, että ilmiö on laaja, todellinen ja olemassa oleva. Mielensisäiset, visuaaliset aikajärjestelmät on mahdollista tehdä näkyviksi ja tutkittavaksi ilmiöksi.

Tärkeimpinä lähteinäni tutkiessani visuaalisia skeemoja olen käyttänyt Jean M. Mandlerin ja Cristóbal Pagan Cánovasin artikkelia *On defining image schemas* (2014). Kielen ja kulttuurin merkitystä aikakäsitykselle olen tutkinut apunani Minerva Keltasen *Yhdestoista hetki – ajasta kiinni* (1999) -julkaisu ja Luna Filipovićin ja Kasia M. Jaszczoltin artikkelikokoelma *Space and Time in Languages and Cultures: Language, Culture, and Cognition* (2012). Luvussa 2.3 *Synestesiaa vai ei?* Richard Cytowicin ja David Egelmanin teos *Wednesday is*

indigo blue: Discovering the brain of synesthesia (2009) sekä Katariina Salmijärven opinnäytetyö *Synesthesia ja sen ilmeneminen kuvataiteessa* (2011) ovat tärkeimmät tiedonlähteeni. Taiteellisesta tutkimuksesta olen kirjoittanut käyttäen apunani Mika Hannulan, Juha Suorannan ja Tere Vadénin teosta *Otsikko uusiksi – taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat* (2003).

Haastattelumenetelmänä olen käyttänyt puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelun aikana tutkittavat ovat kertoneet minulle, miltä juuri heidän mielensisäiset, visuaaliset viikkojärjestelmänsä näyttävät. Anoin heille mahdollisuuden piirtää, maalata, kertoa, näytellä tai muuten esittää minulle mielensä näkymät. Tärkeintä oli, että he tekivät juuri niin kuin itse parhaaksi näkivät.

Analysoin aineistoni tekemällä taiteellista tutkimusta haastateltavieni viikonpäiväskeemoista. Teen kuvia, jotka kaikki antavat omanlaista tietoaan siitä, miltä pieni osa haastateltavieni mielensisäisestä visuaalisesta maailmasta näyttää. Maailmamme koostuu kuvista, mielikuvista ja käsityksistä, jotka muokkautuvat mielesämme skeemoiksi. Toisin sanoen ymmärrämme ja jäsenämme maailmaa skeemojemme kautta – olemme. Jos ymmärrämme toistemme skeemoja, ymmärrämme toisiamme paremmin. Siksi visuaalisen mielen tutkiminen on tärkeää.

1.1 Keskeiset käsitteet

Visuaalinen skeema

Käsite *skeema* (eng. *schema*) tarkoittaa psykologiassa yksinkertaisimmillaan mielen sisäistä mallia jostakin asiasta mielen ulkoisessa maailmassa. Skeemat vastaavat havaintokokemuksesta, ja ne ohjaavat sitä, mitä ihminen kokee ympäristössään ja mielessään. (Järvilehto 2011, elektr.) Näin ollen *visuaalinen skeema* on mielen sisäinen, *visuaalinen* malli jostakin asiasta mielen ulkoisessa maailmassa.

Englanniksi käännettynä visuaalinen skeema on *image schema*. Mandler ja Pagán Cánovas (2014, 2) määrittelevät *image scheman* nimenomaan alkeelliseksi, tilalliseksi ilmiöksi mielen sisällä. *Image schema* –kuvakeeman kehittyneempi aste on *skemaattinen integraatio* (*schemathic integration*). Asian tai toiminnan tilallisuuden lisäksi tällainen pitkälle kehittynyt skeema sisältää myös asiaan tai toimintaan liittyvät visuaaliset elementit, tunteet, historian, asenteet ym. elementit. (Mandler ja Pagán Cánovas 2014, 12.)

Tässä tutkielmassa suomennan *skemaattinen integraatio* -käsitteen *visuaalinen viikkoskeema* -käsitteeksi. Se kuvaa kaikkia niitä elementtejä, jotka ihmisen mielessä liittyvät viikkoon; tilallisuutta, visuaalisuutta, asenteita, tuntemuksia jne. Koska pohjaan tutkimustani visuaalisesta skeemasta paljolti Mandlerin ja Pagán Cánovasin teorioihin, voisin yhtä hyvin käyttää esimerkiksi termiä *viikon skemaattinen integraatio*, mutta mielestäni *visuaalinen viikkoskeema* kertoo nimenä enemmän varsinkin suomen kielellä.

Visuaalinen representaatio

Visuaalista skeemaa läheltä liippaava termiä *visuaalinen representaatio* on myös hyvä selventää. Ihmistie-teissä representaatio tarkoittaa mielessä olevaa käsitystä jostakin asiasta. Representaatioissa ajattelun välittö-mät kohteet näkyvät tai muuten hahmottuvat mielen sisällä. (Tieteen termipankki 2015, elektr.) Esimerkiksi naapurin koiraa ajatellessa mielessämme hahmottuu kuva naapurin koirasta. Haastattelutilanteessa haasta-teltavien mielessä on ollut heidän visuaalinen representaationsa, mielikuvansa viikosta.

Ero skeeman ja representaation välillä on hienoinen, mutta tässä tutkielmassa visuaalinen viikkoskeema on laajempi ja voimakkaampi käsitys kaikista representaatioista, ajatuksista ja tuntemuksista, joita haasta-teltavieni viikkoon liittyy.

Viikkojärjestelmä

Viikkojärjestelmällä tarkoitan tapaa hahmottaa viikkoa. Kaikille samanlaiset järjestelmän osat ovat viikon-päivien lukumäärä, niiden nimet ja niiden järjestys. Jokaiselle henkilökohtaiset järjestelmän osat ovat mm. päivien ja viikkojen muoto, värit, liike ja se, miten viikko asettuu tilassa. Toisin sanoen viikkojärjestelmä on visuaalinen viikkoskeema, mutta ensin mainittu on ehkä vähemmän psykologinen termi. Olen käyttänyt termiä kuitenkin esim. haastattelutilanteissa, sillä *järjestelmä* on arkielämässä tutumpi termi kuin *skeema*.

Aikakäsitys

Aikakäsitys on skeema, joka vastaa kysymykseen *Mikä aika on?* Käsityksemme kuuluu kaikki tieto ajasta, sen kulusta, mittaamisesta, liikkeestä, visuaalisuudesta ym. elementeistä. Toisin sanoen aikakäsityksemme on tapamme ymmärtää aikaa.

Tila ja aika kulkevat käsitteinä hyvin usein vierekkäin ja toisiaan tukien. Tämän takia luvussa 2.2 *Kieli, kult-tuuri ja aikakäsitykset* käyn läpi myös kulttuurien tapaa hahmottaa tilaa. Jean-Marie Guyau (1890/1988, 99) on sanonut viisaasti:

”Voimme helposti kuvitella tilan; ”sisäinen silmämme”, intuitio, näkee sen. Yritä kuitenkin hahmottaa aikaa itsenäisenä ilmiönä; onnistut siinä vain tilan hahmottamisen avulla.”

Vaikka aika on luonnonilmiön lisäksi kulttuurinen ilmiö (kts. esim. Oja 2013, 7), on jokaisella kuitenkin henkilökohtainen aikakäsitys ja tapa hahmottaa aikaa. Omat kokemuksemme muokkaavat käsityksiämme ajasta. Tämä tulee esille myös haastateltavieni henkilökohtaisissa viikkoskeemoissa, joissa näkyvät juuri hei-dän käsityksensä ajasta.

Synestesia

Synestesia merkitsee sananmukaisesti yhteen liittyneitä aistimuksia. Kysymys on ilmiöstä, jossa tietyn aistin alueelle kohdistuvasta ärsykkeestä aiheutuu toinenkin, toisen aistin alueelle kuuluva aistimus. (Salmijärvi 2011, 5-6.) Synesteetikko, ts. henkilö, jolla on taipumusta synestesiaan, voi esimerkiksi kuulla värejä, nähdä

ääniä tai tuntea muotoja. (van Campen 2008, 1.) Synesteetikkojen aistikokemukset ovat vahvoja ja pysyvät lähes aina muuttumattomina läpi elämän (Salmijärvi 2011, 9).

Tässä tutkielmassa synestesia eroaa visuaalisista skeemoista juuri siinä, että ensiksi mainittu on asioiden *kokemista* ja jälkimmäinen asioiden mentaalista järjestämistä ymmärrettävään ja hahmotettavaan muotoon. Kaikilla saattaa olla visuaalisia viikkoskeemoja, mutta kaikki eivät kuitenkaan *aisti* niitä voimakkaasti heti, jos jokin ärsyke saa ajattelemaan viikkoa.

1.2 Omat lähtökohtani

Oma visuaalinen viikkoskeemani on aina ollut voimakas. Se on lähtökohtani kaikille viikonpäiviin liittyviin toimintoihini, ajatuksiini ja ajan järjestämiseeni. Minun on vaikea pyristellä viikkomallistani pois jopa silloin, kun joku kertoo minulle omastaan. Siksi on tärkeää, että avaan myös oman viikkoni tutkielmassani, jossa analysoin muiden visuaalisia aikakäsityksiä. Omat mallini vaikuttavat toimintani taustalla, halusin sitä tai en.

Viikot ovat minulle toisiaan oikealta vasemmalle seuraava aaltoviiva. Ne ovat periaatteessa toisen aaltoviivan, vuoden, sisällä, mutta kun tarkennan viikkoihin, ei niiden ympärillä oleva tila hahmotu kovin selvästi. Jos taas mietin kolmea viikkoa kerrallaan, näen ne osana vuotta siinä kohtaa, minkä kuukauden tai kuukausien viikkoja ajattelen. Pystyn liikkumaan ja katselemaan viikkoani eri kohdista, mutta se on kuitenkin aina oikealla puolellani lähellä olkapäästäni ja kasvojani. Menneet viikot jäävät viistosti olkapääni taakse ja tulevat ovat viistosti vasemmalla.

Maalaamani viikko (kts. kuva 1.) ei asetu paperilla juuri sellaiseksi kuin miten sen koen, sillä koen viikkoani visuaalisen lisäksi kehollisena. Yritin kuitenkin havainnollistaa, mistä kohdasta katson viikkoani, jonka maalasin. Oikea olkapääni olisi kohdassa, johon olen merkinnyt pienen x-merkin.

En ajattele päiviä koskaan yksinään, vaan ne ovat aina viikkojanallani. Esimerkiksi tämä perjantai, jona nyt kirjoitan, ei ole vain vaaleanpunainen tila, vaan se sijoittuu keskiviikon ja torstain jälkeen janalle alemmas niitä. Hyppy lauantaihinkin on tiedossa, sillä perjantaini loppu tummuu, kun ajattelen iltaa ja perjantain ja lauantain välistä yötä.

Kuvaan viikostani olen myös lisännyt muita ominaisuuksia, kuin vain värin ja muodon. Päivilläni on nimittäin myös omat sukupuolensa ja ikänsä sekä inhimillisiä piirteitä. Kun aloin kirjoittaa päivien alle, huomasin nopeasti, että vasemmalta oikealle kulkeva kirjoitussuunta näytti kummallisen väärältä. Oikealta vasemmalle kulkevat viikkoni ovat iskostuneet päähäni niin voimakkaasti, että minun oli myös kirjoitettava viikonpäivien nimet oikealta vasemmalle. Niin ne näyttävät loogisemmilta.

Muistan, että lapsuudessani viikonpäivien ym. järjestelmien osien sukupuolet ja luonteet olivat minulle selkeämmät kuin nykyisin. Johtuneeko tuo siitä, että olen nykyään tasaisemmin tekemisissä sekä naisten että miesten kanssa, enkä näe sukupuolten välillä enää niin voimakkaita eroja, vai olenko menettänyt osan kyvystä kuvitella abstrakteja asioita värikkäästi?

Jotkin toisetkin visuaaliset järjestelmäni ovat heikentyneet iän karttumisen myötä. Näistä selvimpänä ovat aakkoset. Kirjaimilla oli kaikilla omat värinsä ja sukupuolensa, mutta nykyisin näen ne vain yksinkertaisina ja mustina valkoista pohjaa vasten. Luulen, että koska en enää käytä tai ajattele aakkosia yhtä ahkerasti, kuin lapsuudessa, niiden opetteluvaiheessa, ovat mielikuvanikin supistuneet. Tärkeästä asiasta on tullut vähemmän tärkeä, enkä anna sille enää niin monia merkityksiä kuin lapsuudessa, jolloin lastenohjelmat, kirjat ja kouluhaaveet täyttyivät värikkäistä kirjaimista.

Visuaalisten skeemojeni kehityskulku on siis ollut kovin laajaa. Vaikka suurimmat kehykset skeemojeni väreistä, muodoista ja suunnista muodostuvatkin jo päiväkotiiässä, ovat aika, paikka ja kokemukseni muokanneet käsityksiäni senkin jälkeen. Seuraavassa luvussa käsittelen teorioita, jotka ovat olleet keskeisiä selvittäessäni, miten ja miksi voimme jäsentää viikot mielessämme visuaaliseksi kokonaisuudeksi.

2 KOLME TEORIAA TUTKIMUKSEN TAUSTALLA

2.1 Visuaalinen viikkoskeema

Art being a thing of the mind, it follows that any scientific study of art will be psychology. It may be other things as well, but psychology it will always be. – Max J. Friedländer (1946, 128.)

Käsite *skeema* (eng. *schema*) tarkoittaa psykologiassa yksinkertaisimmillaan mielen sisäistä mallia jostakin asiasta mielen ulkoisessa maailmassa. Skeemat vastaavat havaintokokemuksesta, ja ne ohjaavat sitä, mitä ihminen kokee ympäristössään ja mielessään (Järvilehto 2011, elektr). Näin ollen *visuaalinen skeema* on mielen sisäinen, *visuaalinen* malli jostakin asiasta mielen ulkoisessa maailmassa, kuten johdannossa jo esitin.

Koska mielen visuaalisista representaatioista on tehty enemmän tutkimusta englannin kielellä, on syytä selvittää eri käsitteiden suhteita toisiinsa. Suoraan käännettynä *visuaalinen skeema* olisi englanniksi *visual schema*. Se on kuitenkin erittäin vähän käytetty käsite, ja sitä lähimpänä on *image schema* (mm. Mandler & Pagán Cánovas 2014, 2; Rhorer 2005, 167). *Image schema* –käsite ei kuitenkaan vastaa perinteisen skeeman käsitettä siinä mielessä, että se olisi tarkka visuaalinen mielikuva jostakin asiasta. Tässä vaiheessa kuvaan astuu uusi termi *embodied schema* (suom. *kehollinen skeema*), joka englannin kielessä käsitetään samaksi asiaksi kuin *image schema* (Tompkins & Lawely 2009, elektr). Ne tarkoittavat molemmat mielen sisäistä representaatiota kehollisista kokemuksista kuten tilasta, liikkeestä, visuaalisuudesta tai tuntoaistista. Käytettiin sitten termiä *embodied* tai *image*, ne ovat abstraktimpia ja laajempia kuin tavalliset visuaaliset mielikuvat. Ne vaikuttavat siihen, miten mitkäkin objektit liikkuvat visuaalisessa mielessämme suhteessa

aikaan, paikkaan ja toisiin objekteihin. (Gibbs Mandlerin & Pagán Cánovasin mukaan 2014, 2.) Tällaiset skeemat eivät siis ole paikallaan pysyviä mielen rakenteita (Kövecses Mandlerin & Pagán Cánovasin mukaan 2014, 4). Kun tilallisuuden lisäksi skeemamme alkavat saada muita ominaisuuksia, kuten visuaalisia elementtejä, niihin liittyviä tunteita, historiaa ja/tai asenteita, puhutaan Mandlerin ja Pagán Cánovasin (2014, 12) mukaan *skemaattisista integraatioista (schematic integrations)*.

Koska tämä tutkimus on suomenkielinen, olen ottanut valtuudet valita mielestäni tutkimaani ilmiötä parhaiten kuvaavan käsitteen. Tämä käsite on *visuaalinen viikkoskeema*. Se on ihmisen mielensisäinen, visuaalinen malli viikosta, sen väreistä, paikasta, liikkeestä, siihen liittyvistä tunteista ym. ominaisuuksista. *Visuaalinen viikkoskeema* kattaa siis käsitteenä ihmisen kehollisen ja asenteellisen käsityksen viikosta.

Miksi meillä sitten on visuaalisia skeemoja? Eivätkö ajattelu ja sitä kautta skeemat mielletä usein vain sisäiseksi puheeksi, jota kuuntelemalla käsitämme maailman ympärillämme? Mandlerin ja Pagán Cánovasin (2014, 3) mukaan käsitämme kaiken ensimmäisinä elinkuukausinamme vastaanotetun tiedon tapahtuvan jossakin tilassa, olevan jonkin näköistä, liikkuvan jotenkin ja/tai osallistuvan johonkin toimintaan. Kukaan ei ole ehdottanut tällaiselle esikielelliselle ajattelulle mitään muuta vaihtoehtoa kuin mielikuvitusta, joten visuaaliset skeemat voivat oikeastaan olla vastaus siihen, miten miellämme maailmaa ennen varsinaisen kielen oppimista (Mandler & Pagán Cánovas 2014, 4).

Ensimmäiset visuaaliset skeemat alkavat muodostua jo varhain. 6-7 kuukauden ikäisillä on jo alkeellisia kuvallisia skeemoja. Esimerkiksi: Kun taapero katselee, kuinka omena laitetaan kulhoon, hän muodostaa mielessään visuaalisen skeeman *asia säiliön sisään*. Myöhemmin taapero ymmärtää, että omena laitetaan kulhoon, mutta *asia säiliön sisään* –skeema ei myöskään lakkaa olemasta totta samassa tilanteessa. Ennen

kieltä asian muistaminen ja ajatteleva tarkoittaa tilanteen luomista ”mielen silmillä”, ts. kuvallisesti ajatellen. (Mandler & Pagán Cánovas 2014, 9-10.)

Mandler ja Pagán Cánovas (2014, 17) jakavat visuaalisten skeemojen muodostumisen vaiheet kolmeen osaan. Ensimmäisenä muodostuvat tilalliset perusyksiköt, kuten *polku*, *säiliö*, *asia*, *kontakti*. Tämän jälkeen muodostuvat kuvaskeemat (*image schemas*), jotka luovat suhteita tilallisten perusyksiköiden välille. Näitä ovat esim. *polku asiasta asiaan* (*path to*), *asia säiliön sisään* (*thing into container*), *asian liikkeen estyminen toisen asian takia* (*blocked movement*) jne. Kielen ja kulttuurin oppimisen myötä muodostuvat *skemaattiset integraatiot* (*schematic integrations*). Asioiden tilallisuuden lisäksi nämä pitkälle kehittyneet skeemat sisältävät myös asioihin liittyvät visuaaliset elementit, tunteet, historian, asenteet ym. ominaisuudet. Ne jatkavat kehittymistään ja muokkautumistaan koko elämämme ajan. (Mandler ja Pagán Cánovas 2014, 17.) Tällainen skemaattisten integraatioiden kokonaisuus on esimerkiksi aika.

Ajan kesto voi visualisoida ihmismielessä kuvallisiin nopeuden ja välimatkan eroihin. Samaten ajanjaksot ja niitä erottavat tapahtumat voivat näyttäytyä tilassa objekteja erottavina välimatkoina. Ajan hahmottamiseen, mittaamiseen ja siitä puhumiseen tarvitaan tietysti myös monitahoista ja jatkuvasti kehittyvää kulttuurista tietoutta, mutta *keston* kuvittelu saattaa alkaa jo kielellistä kehitystä paljon aikaisemmin. (Mandler & Pagán Cánovas 2014, 14.) Kymmenen tuntia, huominen, eilinen tai ensi viikon maanantai voivat esiintyä yhdessä erilaisten ”maamerkkien” kanssa *polku asiasta asiaan* –skeemassa (Coulson ym. 2013; Fauconnier ym. 2008 Mandlerin ja Pagán Cánovasin mukaan 2014, 14), joka ronskisti yleistettynä ainakin länsimaissa kehittyi useimmiten vasemmalta oikealle kulkeväksi, suoraksi janaksi.

Wallington (2012, 100) on esittänyt, että perinteisen kaksiulotteisen viivan ja sen ”katselun” sijaan aika olisi-kin rakentunut mielessämme erilaisista elementeistä (syntymäpäivät, huominen, toissapäivä jne.), jotka ovat meitä kaukana tai lähellä. Näitä elementtejä manipuloimalla ja tarkastelemalla ihminen hahmottaa aikaa. Kaukana olevia elementtejä on vaikeampi nähdä ja manipuloida, lähellä olevia helpompi. Ajan hahmottaminen saattaa olla kehollisempi kokemus, kuin mitä aikaisempi tutkimus on esittänyt. (Wallington 2012, 100.)

Termi *image schema* tarkoittaa visuaalista tietoa (Mandler ja Pagán Cánovas 2014, 19). Visuaalinen tieto sijaitsee tilassa, jonka kuvittelemme mielessämme. Koska visuaalinen viikkoskeema on yksi ajan jäsentämisen lukemattomista skeemoista, voidaan sen alkulähteenä pitää *polku asiasta asiaan* –skeemaa ja sen muodostumista skemaattiseksi integraatioksi. Kaiken kaikkiaan janalla kulkeva liike on tärkeä osa ajan representaatioiden tutkimista (Mandler ja Pagán Cánovas 2014, 4). Seuraavassa luvussa käsittelemme sitä, miten kieli ja kulttuuri muokkaavat aikakäsityksiämme ja näin ollen myös visuaalista viikkoskeemaamme.

2.2 Kieli, kulttuuri ja aikakäsitykset

Kieli, kulttuuri ja kongnitio¹ ovat voimakkaassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kieli tarjoaa ihmisielen tajunnalle toimivan kategorisointijärjestelmän sekä avun asioiden muistamiseen ja tilalliseen hahmottamiseen. Vastaavasti kulttuuri rikastuttaa tajunnan sisältöjä, ja näin auttaa ihmistä jäsentämään elinympäristöään, ts. kulttuuria, jossa ihminen elää. Kieli ja kulttuuri ovat myös sidoksissa toisiinsa erottamattomasti. (Filipović ja Jaszczolt 2012, 1.) Tässä luvussa tarkastelen, miten kieli ja kulttuuri vaikuttavat ihmisen tapaan hahmottaa ja ymmärtää aikaa.

Tila ja aika ovat ihmisen kokemusmaailman keskeisimpiä käsitteitä. Ne ovat jatkuvasti läsnä kaikkien kulttuurien arjessa, vaikei niihin viittaava kieltä koko ajan edes käytettäisi. Jokaisella kulttuurilla on omat ilmaisunsa ajalle ja tilalle. Samaa asiaa ei ilmaista samalla tavalla kaikilla kielillä. Koska ajan ja tilan ilmaukset vaihtelevat, suhtautuminen niihin eri kulttuureissa vaihtelee myös. (Filipović ja Jaszczolt 2012, 2.)

Siikala (1999, 77-81) on kirjoittanut polynesiolaisten nuerien sosiaalisesta aikakäsityksestä, jossa arkielämän aika, samoin kuin kosmologinen aika jakautuvat erilaisten toimintojen määrittämiin tiloihin ja jaksoihin. Mitä kauempana tilallisesti jokin asia on, on se myös ajallisesti kauempana. Tarinoiden avulla nuerit voivat kuitenkin liikkua edestakaisin ajassa: Polynesiolaisten saaren johtaja voi kertoa esi-isien seikkailuista preenssissä ja minä-muodossa ilman, että toinen saarelainen hämmentyy kuulemastaan. (Siikala 1999, 73.) Englannin kielessä aika mielletään useimmiten vaakasuoraksi janaksi, mutta Kiinassa aikaa kuvaa pystysuora jana (Fuhrman, ym. 2011 Mandlerin ja Pagán Cánovasin mukaan 2014, 4). Eteläamerikkalaisen ayamara-kansan kielessä tulevaisuuden sijainnista puhutaan ilmaisulla *qhipa uru*, taka-päivät (Núñez ja Sweetser

¹ Kognitio = tajunnan sisältö, ajattelu, tieto, havaitseminen, havainto (Suomisanakirja.fi 2015, elektr).

2006, 2). Ajan määrittely ei siis ole ainoastaan länsimaisesta kirjallisuudesta tuttu päättymätön viiva, vaan sen hahmottaminen riippuu vahvasti kulttuuriperimästä ja äidinkielestä (Charlier 2012, 132).

Äidinkieli ja sen säännöt vaikuttavat myös tilalliseen ajatteluun. Tästä esimerkkinä on Stanislas Dehaenen johtaman tutkimusryhmän löytämä SNARC-efekti (*spatial numerical association of response codes*). Efektia testataan kokeella, jossa ihmisten on täytynyt vastata, onko heille kuvaruudussa näytetty numero pariton vai parillinen. Yhdessä kokeen osassa käytetään oikean käden nostamista kuvaamaan parillista ja vasemman nostamista kuvaamaan paritonta numeroa. Toisessa osassa oikea on parittomien ja vasen parillisten lukujen käsi. Ruudulla voi esim. olla numero 4, jolloin kokeen ensimmäisessä osassa pitää nostaa oikea käsi ylös. Kokeen tekijät ovat huomanneet, että länsimaalaiset koehenkilöt vastaavat nopeammin vasemmalla kädellä numeroihin 0-4 ja oikealla numeroihin 5-9. Iranilaisilla koehenkilöillä kädet nousevat päinvastaisella nopeudella. Iranissa teksti kulkee oikealta vasemmalle. Japanilaisten koehenkilöiden, joiden äidinkieltä kirjoitetaan ja luetaan ylhäältä alas, kädet nousivat samalla nopeudella kokeen kaikissa osissa ja kaikkien lukujen kohdalla. Koe osoittaa, että aivot havaitsevat automaattisesti numeroiden sijaitsevan jossakin tilassa, ja että numeroiden järjestäytyminen tässä tilassa riippuu kulttuurin tavasta kirjoittaa kieltään. (Cytowic ja Egelman 2009, 123.) Vaikka tutkimuksessa kyse onkin numeroista, ei ole poissuljettu ajatus, että tilallista hahmottamista esiintyisi muidenkin järjestelmien, kuten viikonpäivien kohdalla.

Ajan hahmottamiseen ja visuaalisiin viikkoskeemoihin vaikuttavat myös eri kulttuureissa kehittyneet tavat mitata aikaa. Mittaaminen on vaikeaa, sillä vielä tähänkään päivään asti ei olla onnistuttu selvittämään tiettyä ja eksaktia ”luonnon aikaa”. Oikean ajan etsiminen on vuosituhansia ollut tasapainottelua eri vaihtoehtojen välillä, ja tuloksena on ollut erilaisia aikajärjestelmiä, kompromisseja maapallon eri kulttuureissa. (Oja 2013, 8.) Esimerkiksi maanantain paikka viikon ensimmäisenä päivänä on vain kansainvälisesti vahvistettu standardi (Oja 2013, 17), eikä sillä ole mitään tekemistä luonnon kierron kanssa.

Uskonto on aina vaikuttanut vahvasti siihen, miten aika käsitetään, miten sitä mitataan ja miten siitä puhutaan. Koska aika on yksi vaikeimmista selitettävistä luonnonilmiöistä (Oja 2013, 7), on myös uskonto pyrkinyt antamaan oman selityksensä sille. Suomalaisen kalenterin takana vaikuttaa vahvasti evankelis-luterilainen kirkko. Viikossamme kaikuvat edelleen viikinkien jumalien mukaan nimetyt päivät (Oja 2013, 48), Intiassa aika käsitetään vääjäämättömänä, aina uudelleen syntyvänä ja kuolevana syklinä hindulaisuuden ja buddhalaisuuden takia (Koskikallio 1999, 68), Polynesian nuerit uskovat esi-isiensä luomiskertomuksiin ja ajan päällekkäisyyteen (Siikala 1999, 74).

Oletan, että sääolosuhteet ja maantiede vaikuttavat myös siihen, millaisiksi esimerkiksi eri vuodenaajat mielletään ja miten niistä puhutaan kalenterissa – Suomessa elokuussa korjataan sato eli elo. Vuodenaikojen toistuvuus aina samanlaisina ja samoine askareineen on vaikuttanut ajan hahmottamiseen syklisenä, toistuvana ilmiönä (Keltanen 1999, 92). Vaikka maanviljelyskulttuurista ollaankin jos siirrytty eteenpäin, jatkavat vuosisatoja ja –tuhansia vanhat perinteet elämäänsä kielessä ja sitä kautta skeemoissamme.

Koska kenenkään kokemukset eivät voi olla tismalleen samanlaiset kuin toisen henkilön, myös tapahtumat, joiden avulla hahmotamme aikaa ovat erilaisia. Uskon, että juuri tämän takia haastateltavieni visuaaliset aikakäsitykset eroavat toisistaan. Sama kieli ja samassa kulttuurissa eläminen vaikuttavat kuitenkin niin, että tutkittavieni viikkoskeemoissa on myös yhtäläisyyksiä.

Skeemamme muokkautuvat jatkuvasti tehden ympäröivästä maailmasta ymmärrettävämmän. Viikkoskeemat eivät ole tässä suhteessa poikkeus – aika muokkaa käsityksiämme ajasta ja tilasta, jossa sen hahmotamme. Seuraavassa luvussa käsittelem synestesiaa, joka saattaa vaikuttaa käsityksiin ja eritoten mielen sisäisiin kokemuksiin viikosta. Toisin kuin skeemat, synesteettiset kokemukset pysyvät yleensä samanlaisina läpi koko elämän (Salmijärvi 2011, 9).

2.3 Synestesiaa vai ei?

Synestesia merkitsee sananmukaisesti yhteen liittyneitä aistimuksia. Kysymys on ilmiöstä, jossa tietyn aistin alueelle kohdistuvasta ärsykkeestä aiheutuu toinenkin, toisen aistin alueelle kuuluva aistimus. (Salmijärvi 2011, 5-6.) Synesteetikko voi esimerkiksi kuulla punaisen äänen, tuntea kihelmöintiä sormissaan maistaessaan appelsiinia tai nähdä sinistä ajatellessaan keskiviikkoa.

Synesteettiset aistimukset ovat luonteeltaan täsmällisiä ja yksinkertaisia. Visuaaliset aistimukset ovat valoa muistuttavia värejä ja geometrisia perusmuotoja. Niihin ei liity tarkkoja yksityiskohtia tai muistoihin viittavia kuvia, kuten esimerkiksi maisemia. Synesteetikko ei voi vaikuttaa aistimukseensa tai sen ilmenemiseen tietyllä tavalla, sillä kokemus syntyy aina spontaanisti, tiedostamatta ja tahattomasti. (Salmijärvi 2011, 7.)

Synesteettisiä kokemuksia alkaa ilmetä yleensä hyvin aikaisin lapsuudessa, ja synesteetikot kertovatkin usein, että he ovat kokeneet niitä aina. Synestesialla on myös taipumus periytyä sukupolvelta toiselle. (Cytowic ja Egelman 2009, 11.) Ilmiön tuottamat aistimukset säilyvät yleensä muuttumattomina läpi elämän. Kun synesteetikkoja on varoittamatta testattu uudelleen, ovat tulokset kymmenienkin vuosien päästä olleet samanlaisia. Jotkin kokemukset saattavat tosin haalistua ajan myötä, mutta kokemukset eivät silti muutu kokonaan toisiksi. (Salmijärvi 2011, 9.) Näin on käynyt esimerkiksi omien aakkosteni kohdalla (kts. sivu 12).

Synestesiaa voi ilmetä minkä tahansa kahden tai useamman aistin välillä. Yleisimmät synestesian muodot ovat auditiivis-visuaalinen synestesia eli värikuuleminen ja grafismi-väri-synestesia. Viimeiseksi mainittu syntyy, kun synesteetikko näkee, kuulee tai ajattelee graafista merkkiä, yleisimmin kirjainta. Myös viikonpäivien näkeminen väreissä on yksi grafismi-väri-synestesian muoto. Näkemisen yhteydessä on myös tavallista kokea viikonpäivät havaitsijan ulkopuolisessa, kolmiulotteisessa tilassa (Salmijärvi 2011, 10.), minkä

Cytowic ja Egelman (2009 109) määrittelevät spatiaalis-jaksolliseksi synestesiaksi (*spatial sequence synesthesia*). Viikonpäivien kokeminen tilallisesti on spatiaalis-jaksollisen synestesian yleisin muoto. Koen, että omat kokemukseni viikoista, kuukausista, vuosista, numeroista jne. ovat ainakin osittain grafismi-väri- ja spatiaalis-jaksollista synestesiää, sillä ne ovat olleet samanlaisia niin kauan kuin muistan, enkä voi vaikuttaa siihen, miten ne koen.

Synestesian pitkä historia ja siitä puhuminen esimerkiksi kaunokirjallisuudessa ja muilla taiteenaloilla on vaikuttanut siihen, että termin määrittely on välillä hankalaa (Cytowic ja Egelman 2009, 13). Aivotutkimuksen avulla on kuitenkin onnistuttu osoittamaan, että synesteetikkojen ja muiden ihmisten aivotoinnan välillä on selviä eroavaisuuksia. Synesteetikkojen aivoissa aktivoituu myös muita alueita kuin vain se, jonka alaan havainto varsinaisesti kuuluu. (Salmijärvi 2011, 13.) Kaikki eivät koe synesteettisiä aistimuksia (Cytowic ja Egelman 2009, 13). Esimerkiksi viikonpäivistä puhuttaessa Cytowic ja Egelman (2009, 109) painottavat, että spatiaalis-jaksollinen synestesia eroaa tavallisesta mielikuvasta janalla vasemmalta oikealle kulkevista viikonpäivistä siinä, että synesteetikot kokevat päivien tilallisuuden erittäin johdonmukaisesti, automaattisesti ja konkreettisesti.

Tutkimukseni eri teorioiden välillä on saanut minut ajattelemaan, että synestesia eroaa visuaalisista skeemoista juuri siinä, että ensiksi mainittu on asioiden *kokemista* ja jälkimmäinen asioiden mentaalista järjestämistä ymmärrettävään ja hahmotettavaan muotoon. Cytowic ja Egelman (2009, 122-123) ovat kuvanneet ilmiön yleisyyttä seuraavasti:

Kysy kymmeneltä ystävältäsi, näkevätkö he erilaisia muodostelmia esim. viikonpäivissä, numeroissa tai kuukausissa. Muutama saattaa tietää tismalleen, mistä puhut, suurin osa luulee sinun menneen sekaisin päästäsi. Ongelmana ovat väliin jäävät henkilöt, jotka ”ajattelevat” viikonpäivien kulkevan

vasemmalta oikealle niin kuin kalenterissa. Onko tämä synestesiää vai vastaavatko he vain kysymyseen vastaamisen pakosta? Tämä kysymys – ja synestesia yleensäkin – vastaa siihen, että eri ihmiset ajattelevat eri tavoin. Ehkä synestesia on vain jatkumoa ns. ”tavalliselle” ajattelulle.

Synestesiää tai ei, ajatuksemme ovat subjektiivinen kokemuksemme maailmasta. Jotkin ajatuksemme pysyvät samoina, useimmat muokkautuvat ajan myötä. En pysty arvioimaan, onko tutkimushenkilöideni visuaalisten viikkoskeemojen takana myös synesteettisiä kokemuksia, mutta se on yksi mahdollisuus.

Seuraavassa luvussa kerron, kuinka olen tutkinut visuaalisia viikkoskeemoja kolmen haastattelun ja kvaliteettisen työskentelyn kautta.

3 MENETELMÄT

3.1 Aineistonkeruumenetelmänä puolistrukturoitu teemahaastattelu

Päädyin haastattelemaan hyvää ystävääni Fanni Tähtistä, isääni Jukka Ahvenaista ja isoäitiäni Ritva Ketosta, sillä uskoin, että he olisivat avoimia kertomaan minulle mielensisäisistä maailmoistaan haastattelutilanteessa. Haastattelin kolme henkilöä, jotta tutkimukseni pysyisi kandidaatin opinnäytetyön mitoissa. Halusin myös, että haastateltavat olisivat eri-ikäisiä (22-, 53- ja 81-vuotta), koska minua kiinnosti, muuttaako ikä jotenkin visuaalisia viikkoskeemoja ja aikakäsityksiä.

Oli myös tietoinen valinta, ettei jokainen haastateltava, vaikka heitä onkin vain kolme, edusta samaa sukupuolta. En pysty yleistämään, onko eri sukupuolten edustajien visuaalisten viikkoskeemojen välillä eroja, mutta hajonta on mielestäni tasa-arvoisempi nyt, kuin jos olisin valinnut vain naisia tai miehiä haastattelemaan.

Haastattelumenetelmänäni käytän puolistrukturoitua teemahaastattelua. Puoliksi strukturoidun haastattelusta tekevät aluksi lausumani vuorosanat, jotka olivat kaikille samanlaiset. Tutkimusaiheeni on jokseenkin vaikea, joten koin tarpeelliseksi pohjustaa sitä hieman ja orientoida haastateltavat aiheeseen. Teemahaastattelu on hyvä aineistonkeruumenetelmä, kun puhutaan asioista, joiden sanalliseen ilmaisemiseen vastaaja ei ole tottunut (Routio 2015, elektr.). Esimerkiksi hankalasti sanoin esitettäviä psyykkisiä tuntemuksia taikka suorastaan sanatonta kokemustietoa (Routio 2015, elektr.), jota myös visuaaliset viikkoskeemat ovat, on hyvä lähestyä avoimehkon keskustelun kautta. Haastateltava voi myös tarkentaa ja udella asioita kesken

haastattelun, jolloin haastateltavan ymmärtäminen helpottuu (Routio, 2015, elektr.). Juuri avoimuuden ja tarkentamisen mahdollisuuden takia päädyin teemahaastattelumenetelmään.

Pelkän puheen ja liikkeen lisäksi haastateltavilla oli mahdollisuus kertoa viikonpäiväjärjestelmistään piirtämällä ja maalaamalla. Siksi varasin haastattelupaikalle isoja papereita, kyniä ja maalaustarvikkeita (kts. kuvat 2 ja 3). Halusin, että tilanne olisi mahdollisimman vapaa kaikenlaiselle ilmaisulle, joten ennen varsinaisia haastatteluja kokeilin erilaisia tekniikoita ystävieni kanssa. Sain palautetta, että pöydän ääressä istuminen ja suoraan vastapäätä haastateltavaa oleminen rajoittivat pohdintaa. Tämä on syy siihen, miksi Fannin ja Jukan haastattelut on toteutettu lattialla istuen. Ritvan fyysisen kunnan takia haastattelin häntä kuitenkin pöydän ääressä (kts. kuva 3). Kummassakin asetelmassa yritin myös antaa haastateltavien katseelle tilaa, enkä siksi istunut suoraan heidän edessään.

Toteutin haastattelut tammi-helmikuussa 2015, joista Fannin ja Jukan kotonani Helsingissä. Ritvaa haastattelin hänen kotonaan Nurmijärvellä. Toisin sanoen kaksi ensimmäistä haastateltavaa olivat vieraina minun luonani, ja kolmatta haastattelin hänen vieraanaan. Kodin piirissä olo tai sieltä poistuminen on siis saattanut vaikuttaa aineistooni. Kolmas haastateltava, Ritva, esimerkiksi kertoili paljon enemmän omasta arjestaan ja kotiaskareistaan, kuin Fanni tai Jukka.

Koska kuitenkin halusin haastatella kaikkia tutkittaviani tasavertaisesti ja ketään erityisesti korostamatta, tein vuorosanat, jotka luin jokaiselle ääneen ennen varsinaisen haastattelun alkua. Ne menivät näin:

Teen tutkimusta aiheesta, jota olen mahtipontisesti kutsunut nimellä 'mielensisäiset visuaaliset viikko- ja viikonpäiväjärjestelmät', mutta kyse ei ole ollenkaan niin vaikeasta asiasta, kuin mitä nimi ehkä antaa ymmärtää.

Yksinkertaistettuna haluan tietää, miten juuri sinä näet, kuulet, tunnet, hahmotat tms. viikot ja viikonpäivät mielessäsi. Et voi siis mitenkään vastata väärin ja älä ajattele ollenkaan, mitä minä muka haluaisin kuulla, koska tarkoituksenani on saada juuri sinun mielikuvasi minulle tutuksi. Minun on tarkoitus tehdä kuva sinun kokemuksistasi, joten sinä autat minua kertomallasi. Itsekään en vielä tiedä ollenkaan, minkälaista kuvaa alan tehdä kertomasi pohjalta.

Aloitetaan niin, että minä kyselen sinulta asioita ja yrität miettiä juuri omia kokemuksiasi. Sitten saat kertoa ja selittää kokemuksistasi minulle niin hyvin kuin suinkin näet. Voit käyttää materiaalia, jota olen tähän kerännyt tai voit puhua tai näyttää kehollasi, esimerkiksi käsilläsi; ihan miten vain itse parhaaksi näet.

Onko sinulla jotain kysyttävää ennen kuin aloitamme?

Aluksi voisit sulkea silmäsi. Ajattele viikkoa ja viikonpäiviä. Sinun ei tarvitse ajatella, mitä minäkin päivänä tapahtuu, vaan ajattele ennemminkin viikkoa ja viikonpäiviä käsitteinä. Keskity siihen, miltä päivät ja viikot näyttävät mielessäsi ja miten ne ovat asettuneet suhteessa toisiinsa. Mielikuvasi ei välttämättä tarvitse olla ollenkaan selkeä.”

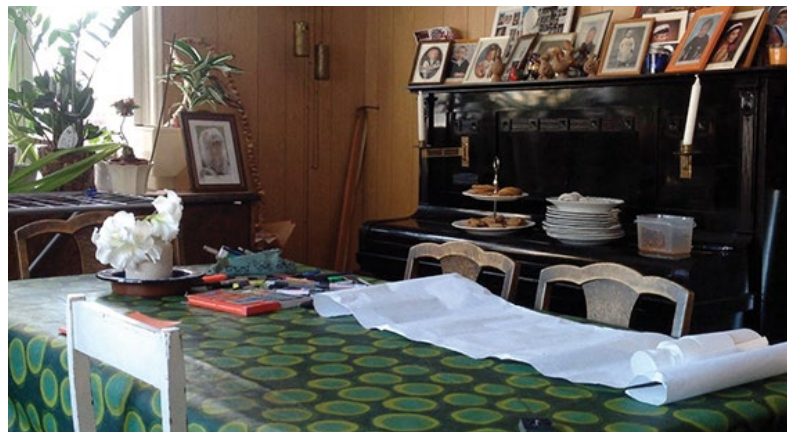
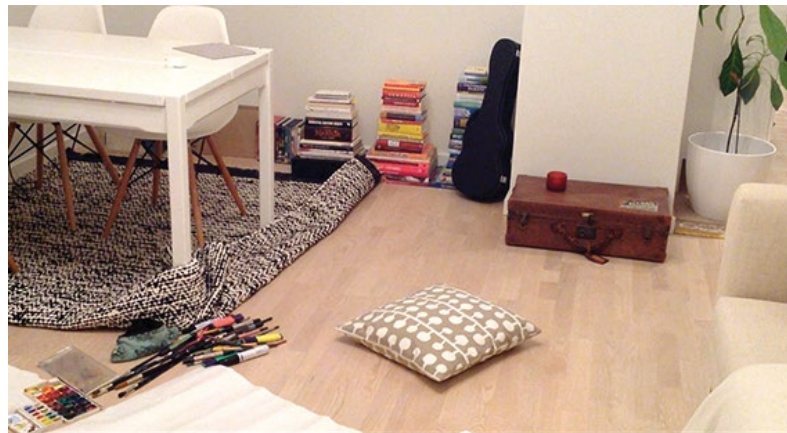
Ajattele tätä viikkoa ja juuri tätä päivää tällä viikolla. Ajattele, missä tämä päivä on ja miltä se näyttää. Ajattele, missä tämä päivä on suhteessa eiliseen ja huomiseen.

Nyt voit avata silmät, jos haluat. Haluaisin, että näyttäisit minulle, mitä mielessäsi oli äsken. Voit kertoa, piirtää, maalata, esittää tms. ihan miten vain haluat ja miten sinulle on selkeintä ja helpointa.

Tämän jälkeen yritin käyttäytyä mahdollisimman neutraalisti, jotta ilmeeni tai eleeni eivät johdattelisi liikaa tutkittavaa johonkin tiettyyn suuntaan. Kyselin myös mahdollisimman johdattelemattomia lisäkysymyksiä esimerkiksi päivien väreistä, valööreistä, viikkojen paikoista toisiin viikkoihin nähden tai siitä, mistä kohdasta viikkoa katsotaan tai miten siinä edetään. Kun olin saanut näihin asioihin vastauksen, lopetin haastattelun. Fannin kohdalla haastattelu kesti vain n. kymmenen minuuttia. Jukan ja Ritvan kanssa puhetta syntyi kummallakin n. 30 minuuttia.

Lisäkysymysteni valintojeni taustalla vaikuttavat varmasti omat kokemukseni viikosta. Oletan, että muiden visuaaliset viikkoskeemat saattavat sisältää samoja ominaisuuksia, kuin minun viikkoni. Esimerkiksi Fanni ei kuitenkaan ajattele, että viikot asettuisivat tilallisesti suhteessa toisiinsa, ja Ritvan viikonpäivät liikkuvat tavalla, jollaista en itse ole koskaan yhdistänyt viikon hahmottamisen ominaisuuksiin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö jokaisen henkilökohtainen visuaalinen viikkoskeema olisi täydellinen ja tarkoituksenmukainen.

Keräämäni aineistot poikkesivat toisistaan siis mukavan paljon, vaikka lähtökohdat olivat kaikille lähes samat. Niiden synnyttämistä tuloksista kerron lisää luvussa 4.

Kuvat 2. ja 3. Haastattelupaikat

3.2 Taiteellinen analyysi – sanoista kuviksi

Analysoin tutkittavieni visuaalisia viikonpäiväjärjestelmiä tekemällä niistä kuvia sekä videoitujen että litteoitujen haastattelujen ja niiden aikana syntyneiden luonnosten pohjalta. Jokainen tekemäni kuva sisältää yhtä oikeaa tietoa riippumatta niiden tekemiseen käytetyistä tekniikoista, koosta tms. ominaisuudesta, sillä ne tavoittelevat kaikki mahdollisimman todenmukaista tietoa siitä, miltä tutkittavien viikkojärjestelmät näyttävät heidän mielessään. Näin ollen tutkimukseni analyysiosa on taiteellista tutkimusta. Valitsin tämän analyysitavan, sillä luotan siihen, että se tuottaa kaikkein relevantteinta ja kokemuksellista tietoa aiheesta. Pelkkä visuaalisten mielikuvien aukikirjoittaminen ei olisi riittänyt vastaamaan kaikkiin kysymyksiini, siitä, mitä tietoa juuri visuaalisesti analysointi tuottaa.

Taiteellinen tutkimus on suhteellisen uusi tutkimussuuntaus, jonka pohjana on tiedon etsiminen taiteellisten keinojen avulla. Teoksessa *Otsikko uusiksi – taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat* (2003, 10) Hannula ym. kirjoittavat, että ”Tiede” ei ole yksi hyvin määritelty olio, vaan tieteitä, jotka kasvattavat ymmärrystämme, käsitteitämme ja kriittistä kykyämme, on monia. Taidetta ja tiedettä ei näin voidakaan perinteisellä tavalla erottaa toisistaan kaukana oleviksi maailmoiksi, vaan ne täytyy mieltää samoilla periaatteilla toimiviksi tiedon tuottamisen ja julkisaattamisen kentiksi; Tieto vedestä ei ole vain sitä, mistä hiukkasista se koostuu, millaisia eläimiä siinä elää, mikä sen saastuttaa tai kuka sitä käyttää, vaan tietoa on myös esimerkiksi se, miltä vesi näyttää, tuntuu, maistuu tai mitä tunteita se herättää². Taiteen ja tieteen välillä vallitsee kokemuksellinen demokratia (Hannula, ym. 2003, 19).

² Tuula Närhinen on tutkinut veden ja vesistöjen olemusta taiteellisella työskentelyllä esimerkiksi teoksissaan *Frutti di Mare* (2008), *Seawatercolours* (2012) ja *Baltic Sea Plastique* (2013).

Tutkimusyhteisö on kritisoinut taiteellisen tutkimuksen moninaisuutta ja häilyvyyttä, ja perinteisiä, helpommin mitattavaa tietoa tuottavia tieteenaloja, kuten luonnontieteitä on pidetty muita tieteitä kypsempanä. Kokemuksellisen demokratian näkökulmasta on kuitenkin kysyttävä, miksi tutkimusyhteisön tiukka kiinnittyminen yhteen paradigmaan olisi merkki kypsydestä. Eikö useiden kiistelevien ja toisiaan kritisoivien teorioiden olemassaolo ja toisiaan hiova avoin kritiikki olisi hedelmällisempää? Esimerkiksi ihmistieteiden tai taiteellisen tutkimuksen kriittisyys ja luotettavuus toteutetaan eri tavoilla kuin kvantitatiivisuuden ihanteeseen perustuvassa luonnontieteessä. (Hannula, ym. 2003, 27-28.)

Tässä tutkimuksessa painottuu erityisesti kohtaamisen ja etiikan tärkeys, josta Hannula ym. (2003, 46-49) myös kirjoittavat teoksessaan. Heidän mukaansa taiteellisessa tutkimuksessa tutkija hakee niin avoimesti kuin mahdollista suhdetta tutkimuksen kohteeseen. On tunnistettava ja kerrottava, mikä on oma näkökulma tutkimuskohteeseen (Hannula ym. 2003, 46). Koska ensinnäkin omat visuaaliset viikkoskeemani ovat kovin voimakkaat, olen yrittänyt tietoisesti pyrkiä niistä ulos tehdessäni kuvia tutkittavieni visuaalisista skeemoista. Toisekseen kaikki kolme haastateltavaani ovat minulle läheisiä ihmisiä; ystäväni, isäni ja isoäitini. Tiedän heidän taustoistaan ja ajankäytöstään valmiiksi jo jonkin verran, mikä tuo uuden haasteen yrittäessäni tehdä mahdollisimman todenmukaisia havaintoja heidän viikoistaan. En voi esimerkiksi alkaa korostaa Fanni maanantaita erittäin tummaksi ja vaikeaksi päiväksi, vaikka tietäisinkin, että Fanni inhoaa herätä maanantaihin mukavan viikonlopun jälkeen. Ennakkotietämykseni ei vielä kerro, millainen Fannin visuaalinen maanantaiskeema on.

Vaikka yritän pysyä uskollisena tutkittavieni viikkojärjestelmien ominaisuuksille, kuvissani kaikuu vahvasti oma tulkintani. Oikeastaan on mahdotonta tehdä täysin objektiivista kuvaa. Tämä kuitenkin vain todistaa sitä, kuinka ylipäätään skeemat muuttavat olomuotoaan, kun niitä välitetään toiselle ihmiselle. Voimme ymmärtää ja etsiä toisesta tietoa, muttemme koskaan omista kenenkään muun skeemoja, kuin omamme.

4 TULOKSET

4.1 Haastattelut

Fanni Tähtinen – ”Ne ei oo rinkuloita, ne on vaan paikkoja.”

Ensimmäisen haastattelun tein ystävälleni, joka sattuu myös olemaan kaimani. Fanni oli jo vuosi sitten ilmoittanut haluavansa olla yksi haastateltavistani, kun kerroin hänelle orastavia tutkimusideoitani. Näin ollen Fanni valikoitui ensimmäisenä mukaan. Tämän takia minun oli suhteutettava kahden muun haastateltavan ikä 22-vuotiaan Fannin ikään, koska halusin tutkielmassani myös tarkastella, tuoko ikävuosien karttuminen jotain uutta viikon hahmottamiseen.

Haastattelu tapahtui tiistaina 27. tammikuuta 2015 olohuoneeni lattialla, johon olin kerännyt isohkoja papereita, erilaisia ja -värisiä kyniä ja vesivärit (kts. kuva 2). Alun vuorosanojen jälkeen Fanni lähti liikkeelle määrittäen tiistain ”ei mitenkään merkitykselliseksi päiväksi.” Tämän jälkeen pyysin häntä näyttämään muutkin viikonpäivät ja missä suhteessa ne ovat toisiinsa nähden. Fanni tarttui kynään:

Fanni T: Tiistai on niinku tossa noin. Siin on tiistai. Sit täs on näin. Smites ois... Täs on maanantai, mist se niinku alkaa se viikko.

Fanni A: Joo-o.

Fanni T: Siin on maanantai... tiistai... keskiviikko... torstai ja sitte perjantai on semmonen isompi ko se on kiva. Nooin... Sit lauantai ja sunnuntai on tämmöset pitkulat.

Kun kysyin, miten hänen piirtämänsä viikko asettuu suhteessa muihin viikkoihin, Fanni rypisti kulmiaan, mietti hetken ja sanoi sitten, ettei koskaan ole ajatellut asiaa. Pyysin häntä ajattelemaan ensi viikon tiistaita ja kertomaan, missä se sijaitsee. Fanni pohti, näkeekö hän mielessään jonkinlaisen kalenterin, jossa olisi aina päivämäärä jokaisen viikonpäivän kohdalla. Hän kuitenkin päätyi siihen, ettei hän voi ajatella päivämääriä, sillä hän ei välttämättä muista niitä tarkasti. Ensi viikon tiistai on samassa paikassa kuin tämänkin viikon tiistai.

Päivien muodosta kysyessäni Fanni kertoi niiden olevan ennemminkin paikkoja, kuin minkään muotoisia rinkuloita, joita hän oli piirtänyt paperille.

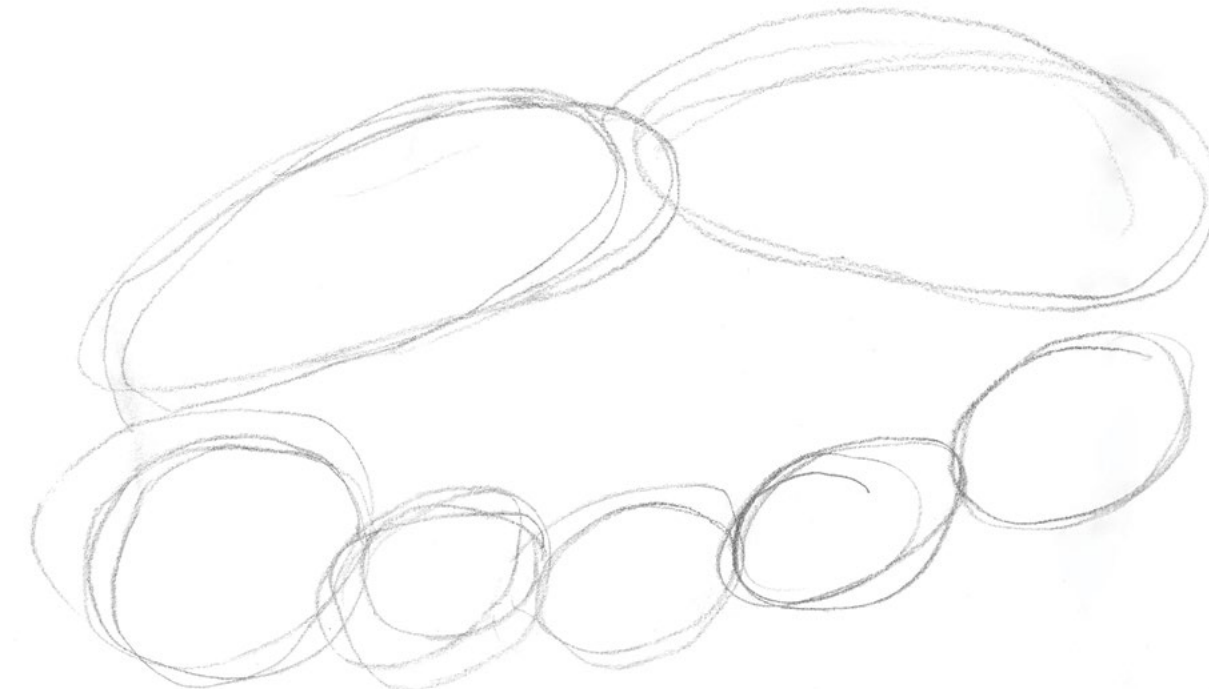
”Ehkä ne ei oo ihan silleen rinkuloita, ne on vaan semmosia niinku paikkoja. Ne vaan sillain leijuu siellä.”

Lauantai ja sunnuntai ovat Fannille selkeästi positiivisempia, kuin arkipäivät. Se näkyy päivien koon ja värin vaihtelussa: Viikonloppu muodostuu kahdesta, värikkäästä paikasta, joiden kohokohta on lauantai-ilta – valoisampi ja vilkkuvampi, kuin mikään muu kohta viikosta. Muun viikon valaistus vaihtelee synkältä maanantaista aste asteelta vaaleten lauantai-iltaa kohden. Arkipäivät ovat harmaita ja pienempiä. Perjantai on jo isokokoisempi, mutta sekin on vielä harmaa.

Fanni T: Ehkä... Niinku nää tyhmit päivät on vähän semmosii, ne vois ehkä olla tämmösii harmaita, tylsii, ja sit nää viikonloput saattaa olla semmosii jotain tosi villei.

Fanni A: Villei...

Fanni T: Villei, vaik niinku semmosii, tällasii näit. (Ottaa neontussit kynäkasasta.) (...) Näitä. Siel sillai välkkyy.

Kuva 4. Fannin luonnos. Lyijykynä.
Kuvion koko: 18,50 x 10,50 cm

Jukka Ahvenainen – ”Jos on pakko miettii visuaalisesti, nii päivät on eri korkusia.”

Jukan, eli isäni haastattelun toteutin maanantaina 2. helmikuuta 2015 samassa paikassa ja samoin järjestyin, kuin Fanninkin (kts. kuva 2). Jukka on syntynyt vuonna 1961, joten hän on selvästi Fannia vanhempi ja Ritvaa nuorempi.

Jukka sai vuorosanojeni jälkeen nopeasti kiinni aiheesta, ja osasi heti sanoa, että hänen mielessään viikko on tolppadiagrammin muotoinen. Päivät ovat eri korkuisia riippuen siitä, miten tärkeiksi, hauskoiksi tai merkityksellisiksi Jukka ne kokee, omin sanoin hän sanoi tolppien korkeuden edustavan jonkinlaista ”henkistä käppyrää”. Kyseinen maanantai, jolloin teimme haastattelun poikkesi normaalista siinä, että vanhempani olivat tehneet samana päivänä onnistuneet asuntokaupat. Siksi myös tolppadiagrammissa juuri tämä päivä oli normaalia maanantaita korkeampi. Jukka pohti sen ehkä johtuvan stressistä tai jännityksestä.

”Tohon nyt vaikuttaa tämän viikon tapahtumat. (...) Normaali maanantai vois olla vähän tommonen, plätsis.”

Tiistaita Jukka pitää mitäänsanomattomana. Stabiilista keskiviikosta alkaen tolpat alkavat nousta pikkuhiljaa, ja torstai on jo hyvinkin mukava päivä.

”Mä oon aina digannu torstaita. (...) Se on vähän niinku toukokuu.”

Perjantaita ei voita mikään, joten tolpan korkeuskin on sen mukainen. Lauantai ja sunnuntai ovat selkeästi leveämpiä, kuin arkipäivät.

Kun kysyin, onko päivissä mitään väri vaihteluita, Jukan täytyi miettiä hetki. Hän sanoi jatkavansa (ilmeisesti toukokuu-) teemaa ja alkoi värittää torstaita vihreällä tussilla. Perjantaista tuli keltainen ja lauantaista sininen. Lopuksi Jukka lisäsi koko viikonloppuun ”vähän enemmän väriä” eli neonoranssia tussia.

Viikot seuraavat toisiaan hieman etuviistosta vasemmalta takaviistoon oikealle. Ne ovat suunnilleen saman näköisiä kaikki, jonka Jukka pohti johtuvan tasaisista toimistotyöviikoistaan.

”Viikot on kyllä aika lailla saman tyyppiset, ku on tuol töissä.”

Haastattelun aikana kävi myös ilmi, että ajan myötä Jukan sunnuntai on muokkautunut erilaiseksi kuin miltä se hänestä näytti 20-30-vuotiaana. Sunnuntai-aamupäivästä oli vielä ollut ”hyvä meininki”, mutta mitä pidemmälle mentiin, sitä syvemmäksi ja alemmaksi päivä painui. Sunnuntairaportti-nimisen makasiiniohjelman aikaan kaikki ”fun” oli takana päin ja viikon hauskimpiin päiviin, torstaihin ja perjantaihin, oli toivottoman pitkä matka. Kova työpaine sai myös tunnelman laskemaan. Jukka kuitenkin kertoi, että aika on tehnyt tehtävänsä, ja että nykyään sunnuntai ei ahdistakaan häntä enää ollenkaan. Huomio on mielestäni kiinnostava ja antaa osviittaa kysymykseeni ikävuosien karttumisen vaikutuksesta viikon visuaaliseen hahmottamiseen.

Toinen kiinnostava huomio syntyi, kun olimme hetken puhuneet yleisemmin ajankulusta ja sen hahmotamisesta. Jukka halusi nimittäin vielä piirtää viikkodiagramminsa päälle ns. ”fiilisviivan”. Viiva itsessään kulki kuvitellun nollan kohdalla, ja sitä ylemmäksi nousevat päivät olivat positiivisen puolella ja vastaavasti alemmas jäävät päivät negatiivissävytteisempiä. Ikävämmitkään päivät, maanantai ja tiistai, eivät kuitenkaan olleet paljoakaan nollan alapuolella. Jukka pohti myös paljon viikonpäivien sijoittumista suhteessa fiilisviivaan:

J: Emmä tiedä pitäiskö sen sitte olla tasapainossaki. Jos toi menee noin paljon, ni joskus pitää olla yhtä paljon alaspäin. (Näyttää ensin torstaita ja sitten maanantaita.)

F naurahtaa.

J (hymyilee): Pysyy tasapaino

F (naurahtaen): Ahjaa!

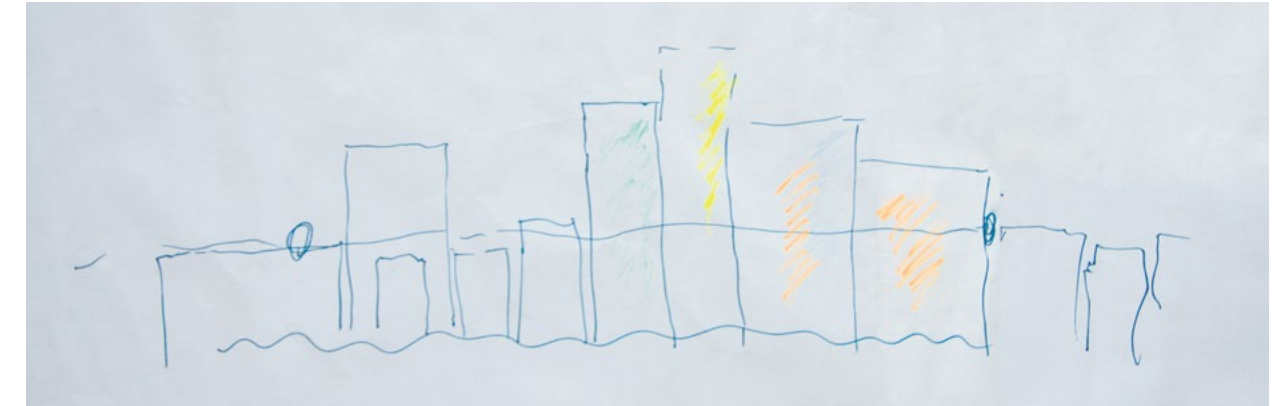
J naurahtaa.

F: Jännää, et sul on tommonen matemaattinen lähtökohta tähän hommaan...

J: Nii... Vai onkse luterilainen tai mikä se on. Että jos on helvetin hauskaa, ni pakko olla niinku ihan yhtä hirveetä sitte. (...) Muuten kellahtaa!

Luterilainen viikkokäsitys jäi kuitenkin vain pohdinnan tasolle. Jukka ei lähtenyt tasapainottamaan viikonpäiviä yhtä positiivisiin ja negatiivisiin, ja tolpat jäivät joko nollaviivalle tai sen yläpuolelle.

Kun kysyin, ovatko viikonpäivät jossain tilassa, Jukka vastasi hyvin nopeasti, etteivät ne ole. Päiviä ei myöskään katsota ulkoapäin. ”Täs vaan niinku ollaan,” Jukka kuvaili ja muodosti samalla käsivarsillaan ison ympyrän eteensä.

Kuva 5. Jukan luonnos. Puukynä ja tussit.
Kuvion koko: 78 x 21,50 cm

Ritva Ketonen – ”Mulla se on jana.”

Isoäitini, Ritvan, haastattelun toteutin sunnuntaina 8. helmikuuta 2015 hänen luonaan Nurmijärvellä. Aluksi jouduin motivoimaan Ritvaa muita haastateltavia enemmän kertomaan juuri visuaalisesta viikkoskeemastaan, mutta onnistuimme kuitenkin lopulta löytämään yhteisen kielen erittäin hyvin. Hihkuin sisäisesti riemusta, kun pääsimme keskustelussamme seuraavaan pisteeseen:

R: ...Mul on yleensä taipumuksena ajatella aikaa semmosessa tasossa (levittää hieman kämmeniään päydän tasoa mukaillen).

F: Joo.

R: Ei pyörylänä, vaan tasossa. Tosta, tohon. (Näyttää sormillaan vasemmalta oikealle pöytää vasten.)

F: Joo.

R: ...Ja mä kyl tiedän, et monet ajattelee ympyränä ajankulumisen. Mulla se on niinku (vasen käsi tulee yläviistosta oikealle päin) jana.

Tämä taso jakautuu tasaisesti viikon eri päiviin. Jos jokin päivä on merkityksellisempi, se kohoaa kaarimaisena muotona tasosta.

Maanantai on Ritvalle tärkeä päivä. Se on päivä, jolloin viikko on vielä alussa ja siltä voi odottaa paljon. Aiemmin Ritva on myös odottanut, että pääsee töihin.

”Aikoinaan, kummä olin töissä, nii mulle se oli ihan kiva päivä, koska pääs taas töihin. Se ilmeisesti on sitä, että mä oon tykänny työstäni.”

Vaikein päivä on perjantai:

”Liittykö se sitte viikon loppumiseen? (...) Mä en tiedä, onko se jotain pettymystä, et sillä viikolla ei oo tapahtunukaa just niinku mä olin toivonu. (...) Emmä oikein usko, et se on sitäkään... Mut (...) yks perjantai koko vuodessa, nimittäin pitkäperjantai, (...) oli kyllä niin kauhee koettelemus lapsena, et kun ei saanu välttämättä puhua edes (...) mitään.”

On helppo kuvitella, että lapselle päivä, jolloin ei saa nauraa tai edes puhua, on ollut vaikea ja nimensä mukaisesti pitkä. Onneksi pitkäperjantain käyttäytymissäännöt ovat ainakin Suomessa löyhentyneet.

Ritvalle maanantai on vaaleanpunainen, tiistai sininen, keskiviikko harmaa, torstai terrakotta ja/tai palanut ruskea ja perjantai musta. Lauantaissa on kirkkaita värejä, sinistä, punaista, keltaista ja ehkä myös vihreää. Sunnuntai ei ole varsinaisesti minkään värinen, vaan valoisa. Ainakin maanantai ja perjantai saavat värinsä siitä, miten positiiviseksi tai negatiiviseksi Ritva ne kokee.

On kiinnostavaa, että omat viikonpäiväväriini ovat lähes samanväriset (kts. sivu 13) lukuun ottamatta lauantaita ja sitä, että perjantain ja maanantain värit ovat toisin päin. Voisiko sukulaissuhteella olla jotain vaikutusta asiaan? Vaikutus ei ehkä ole geneettistä, vaikka synestesia onkin periytyvää, mutta kutenluvussa 2.2 *Kieli, kulttuuri ja aikakäsitykset* totesin, kulttuuri ja elinpiirimme vaikuttaa visuaalisten viikkoskeemojemme ominaisuuksiin (kts. sivu 18). Kyse voisi ehkä olla tästä, vaikkemme ole Ritvan kanssa muistaakseni ennen puhuneet visuaalisista viikkoskeemoistamme.

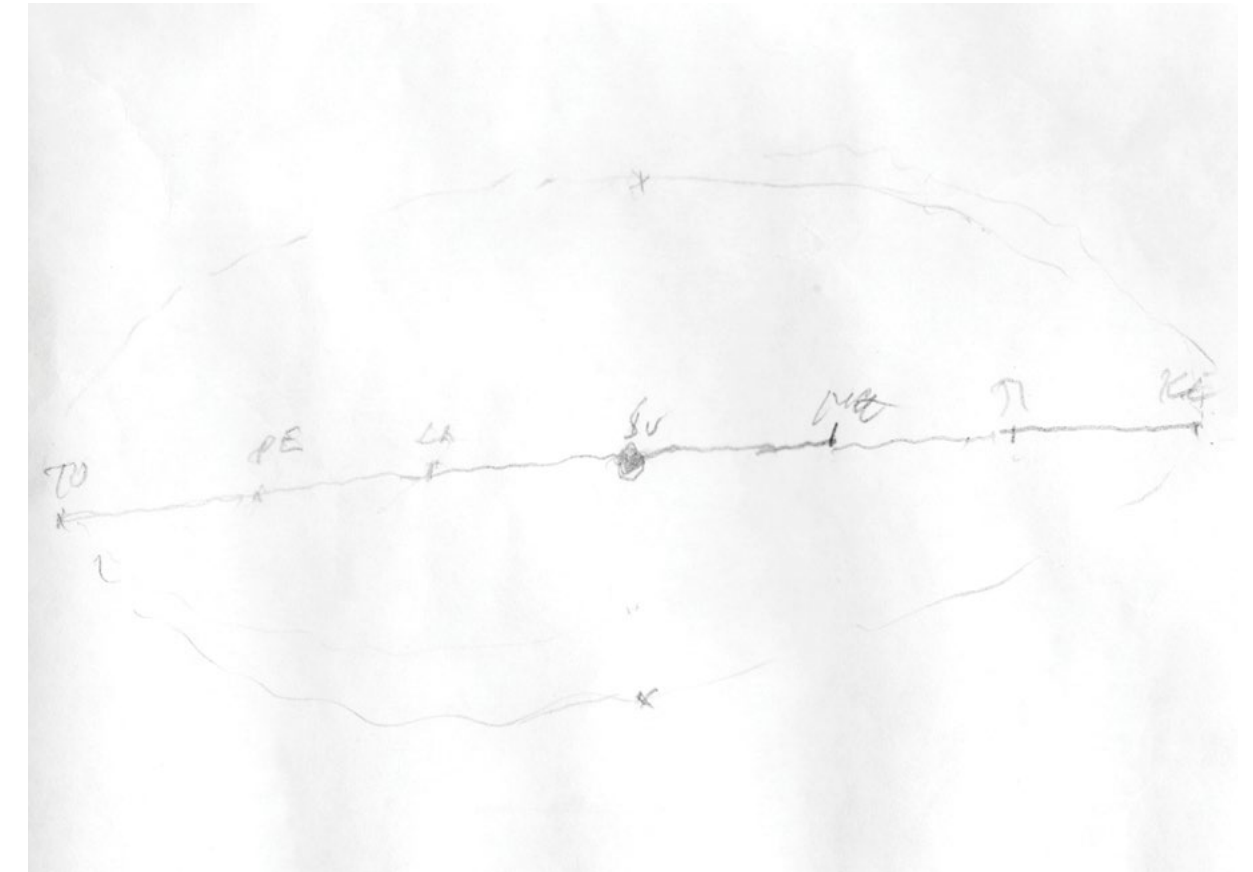
Kun pyysin Ritvaa pohtimaan, millaisessa tilassa hän hahmottaa viikkonsa, innostui hän piirtämään aivan uudenlaisen kuvion. Tuloksena syntyi ”akselinsa ympäri pyörivä ellipsi”, ikiliikkuja, jossa viikonpäivät liikkuvat eri suuntiin vaihtuen vuorollaan tuleviksi ja menneiksi päiviksi. Sunnuntai on aina keskiössä, tärkeänä päivänä. Ellipsin liike muuttuu myös päivien mukavuuden ja erikoisuuden mukaan.

Alkaessaan piirtää ellipsi-kuviota Ritva kommentoi seuraavasti: ”Tämä on itsellekin kiinnostavaa ajatella näitä, kun tätä vaan elää ja viikot pyörii eteenpäin.”

Päivien liikeradat muuttuvat, riippuen siitä, meneekö Ritva ajatuksissaan menneisiin päiviin vai tulevaan.

”Sit jos mentäiski taakse päin niin sit se lähtis noin...”

Vaikutti siltä, että Ritva oli täysin selvillä siitä, miten ellipsissä pyörivät viikonpäivät liikkuvat. Siksi olikin ihmeellistä katsoa sivusta, kun Ritva piirsi kuviota, jota en itse vielääkään ole täysin ymmärtänyt, mutta johon syvennyn tarkemmin seuraavaksi tutkimukseni analysiosassa.

Kuva 6. Ritvan luonnos. Lyijykynä.
Kuvion koko: 17,50 x 8 cm

4.2 Kuvat

Olen analysoinut tutkittavieni visuaalisia viikonpäiväjärjestelmiä tekemällä niistä kuvia. Olen etsinyt haastatteluista tärkeimpiä huomioita, liikkeitä ja ilmeitä, joiden avulla olen lähtenyt liikkeelle. Oma kädenjälkeni ja ajatukseni tulevat kuvista läpi – tieto, jota kuvat välittävät, on siis minun tulkitsemaani ja etsimääni, vaikka kyse onkin muiden henkilöiden visuaalisista viikkoskeemoista.

Jokainen kuva on yhtä oikea riippumatta tekniikasta, koosta tms. ominaisuudesta, sillä ne tavoittelevat kaikki mahdollisimman todenmukaista tietoa siitä, miltä tutkittavien viikkoskeemat näyttävät heidän mielessään.

Tekniikat, joilla toteutan kuvia ovat valikoituneet hieman summamutikassa. Tekohetkellä juuri tietty tekniikka on tuntunut parhaalta ja kuvaavimmalta, joten olen käyttänyt sitä. En voi tarkasti tietää, millainen tekstuuri haastateltavieni viikonpäivillä on, joten olen antanut vaihtoehtoja juuri työvälinettä vaihtelemalla.

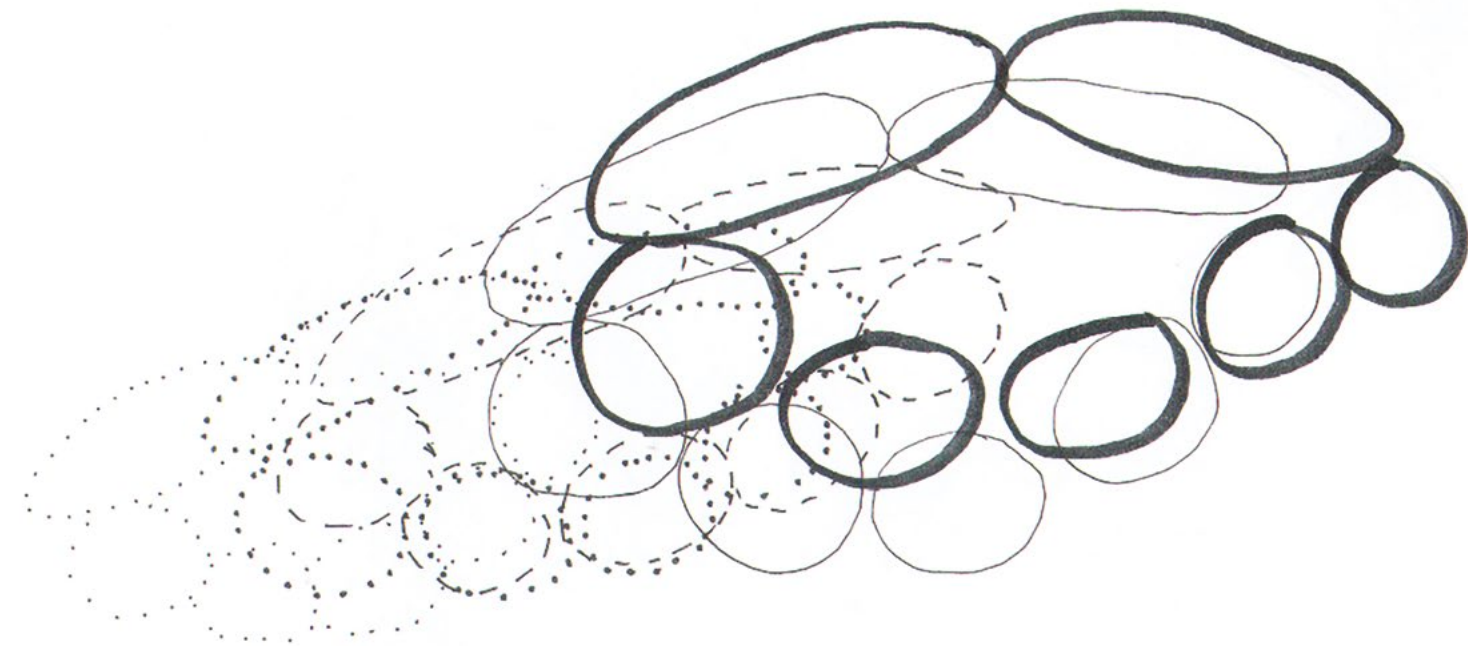
Avaan kuvia hieman tekstillä, sillä minun on mielestäni hyvä kertoa, mitä olen ajatellut tehdessäni analyysia. Kuville antamani nimet kertovat myös paljon siitä, mitä seikkaa kyseisessä kuvassa viikkoskeemasta haluan korostaa. Muuten annan kuvien puhutella itsenäisinä ja jätän laajemmat pohdinnat lukuun 5.

Fannin paikkakehä

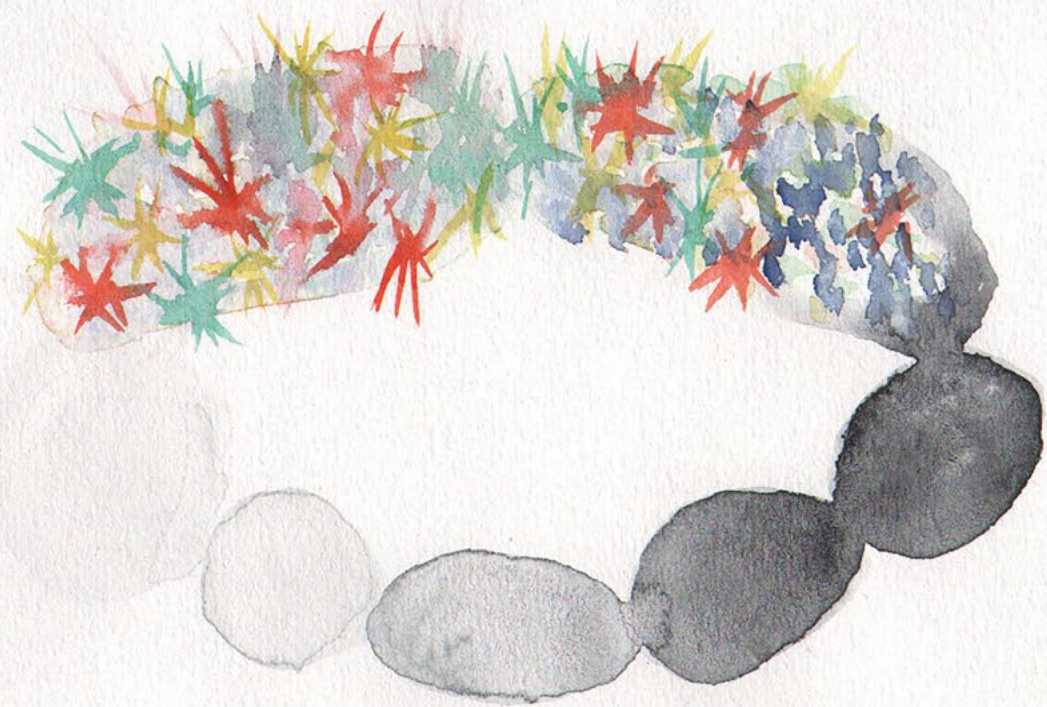
Fannin paikkakehä on järjestelmänä kaunis ja yksinkertainen. Siitä huokuu nuoren ihmisen elämänrytmi – viikon kohokohta, viikonloppu, erottuu selvästi. Viikot eivät sijaitse suhteessa toisiinsa, mutta olen pohtinut erästä vaihtoehtoa tälle kuvassa 8. *Fannin viikkojen päällekkäisyydestä*. Kuvat 9. *Välkkyy* ja 10. *Villiä* ovat muodoiltaan hyvin samanlaiset, mutta halusin leikitellä tekniikoiden kanssa ja katsoa, miten ne muuttavat kuvien olemusta.

Kuva 7. *Ne vaan leijuu siellä*. Lyijy- ja puukynät, tussi. Kuvion koko: 8,50 x 6,50 cm

Kuva 8. *Fannin viikkojen päällekkäisyydestä*.
Tussi. Kuvion koko: 16,60 x 7,30 cm

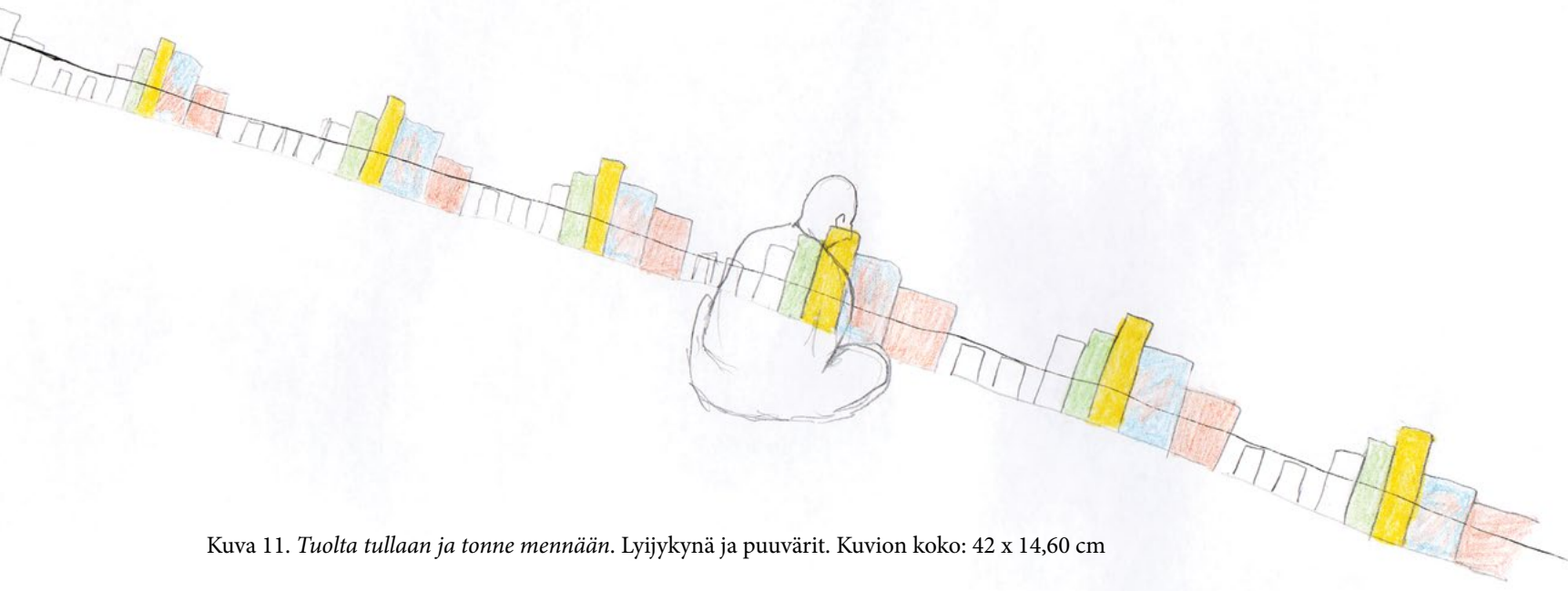
Kuva 9. *Välkky*. Akvarellit. Kuvion koko: 15 x 9,30 cm

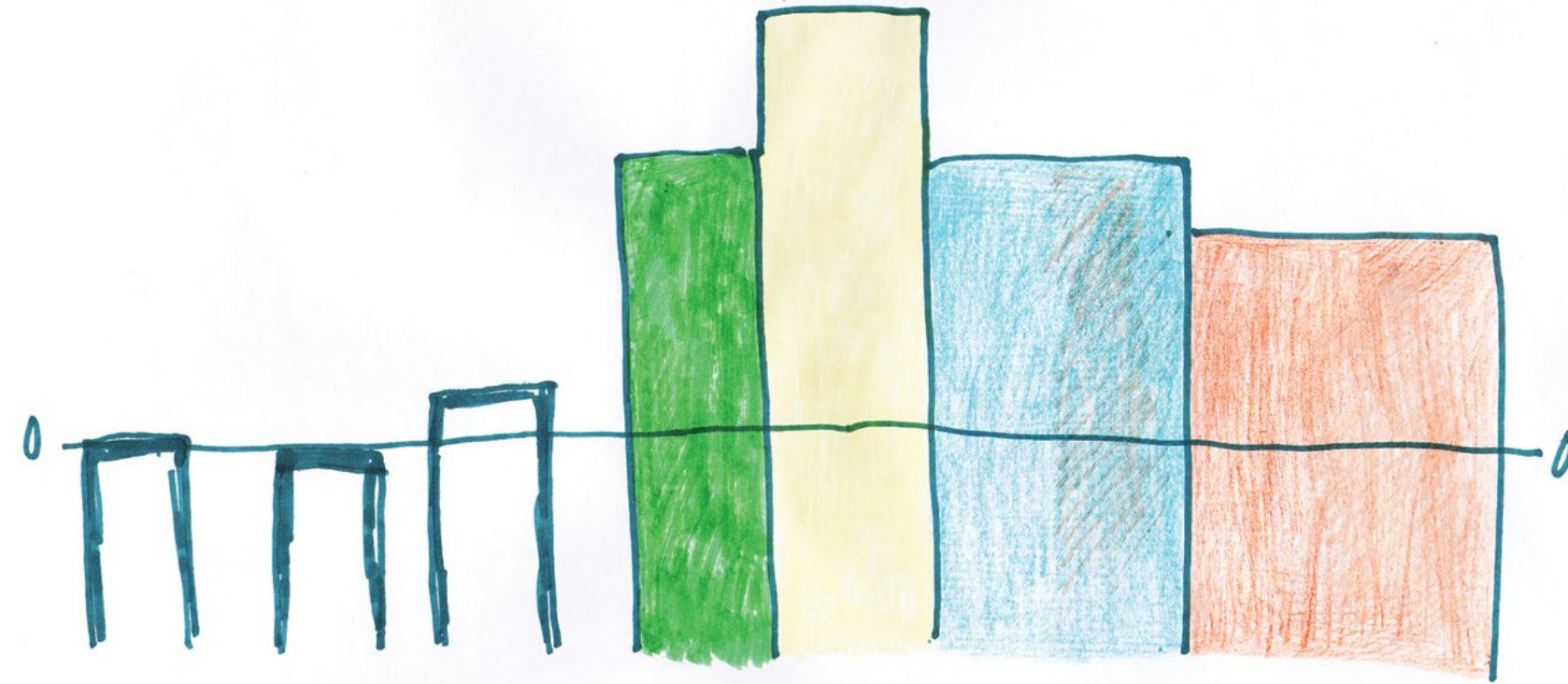
Kuva 10. *Villiä*. Lyijy- ja tussikynät. Kuvion koko: 17,40 x 10,50 cm

Jukan tolppadiagrammi

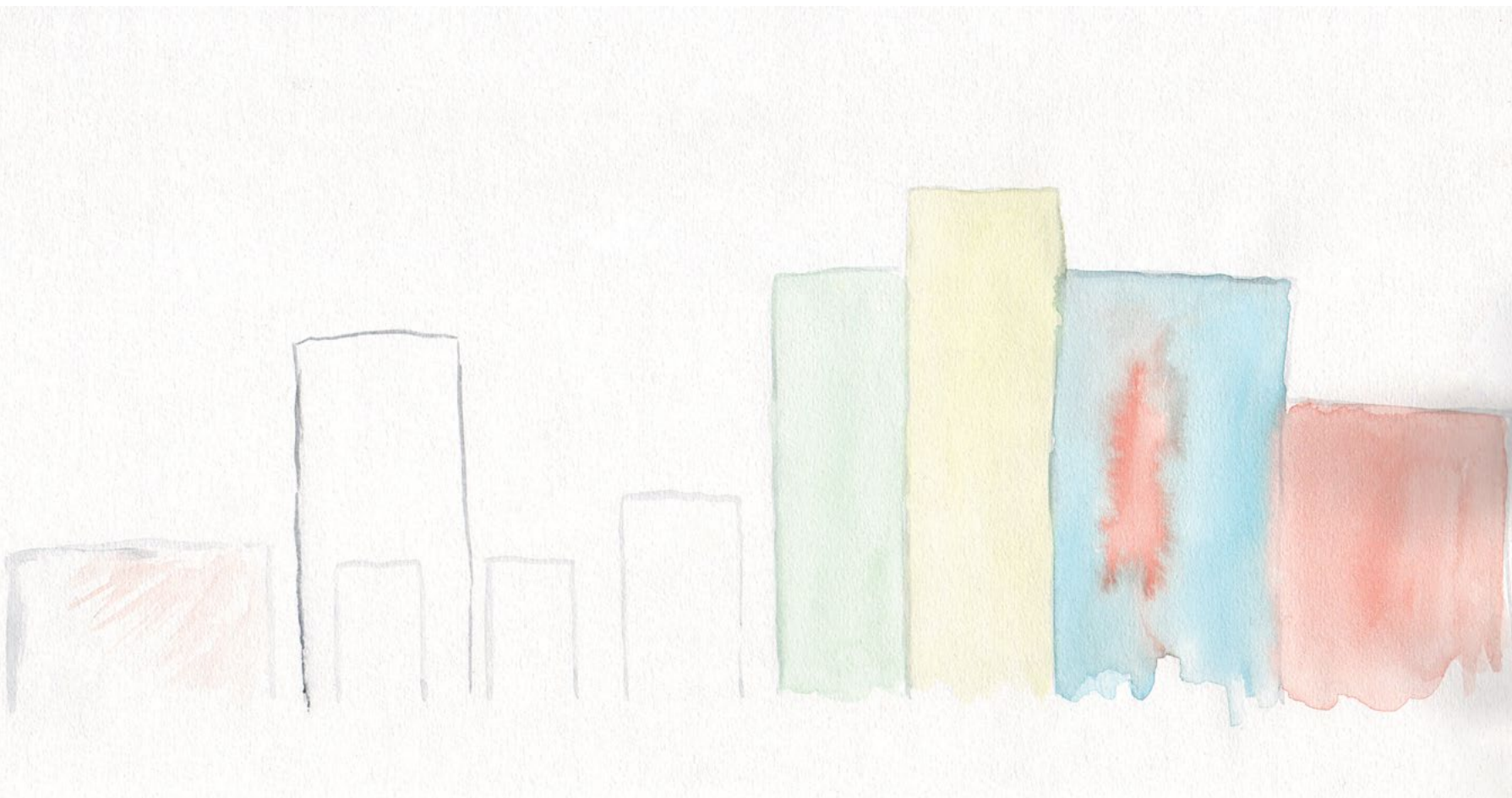
Jukan tolppadiagrammi on jämpä ja selkeä. Tähän mielikuvaani saatta kuitenkin vaikuttaa esimerkiksi suhtautumiseni haastateltavaan, hänen persoonaansa ja puhetyyliinsä. Tunnelman mukaan vaihteleva päivien korkeus on mielestäni kiinnostava seikka ja saa minut ajattelemaan äänen voimakkuutta mittaavaa kuvaajaa tietokoneessa. Sain myös vastauksen siihen, muuttaako iän karttuminen viikkoskeemojamme myös visuaalisesti, sillä Jukan kohdalla sunnuntai on muuttunut. Tästä kertoo kuva 14. *Sunnuntairaportti*.

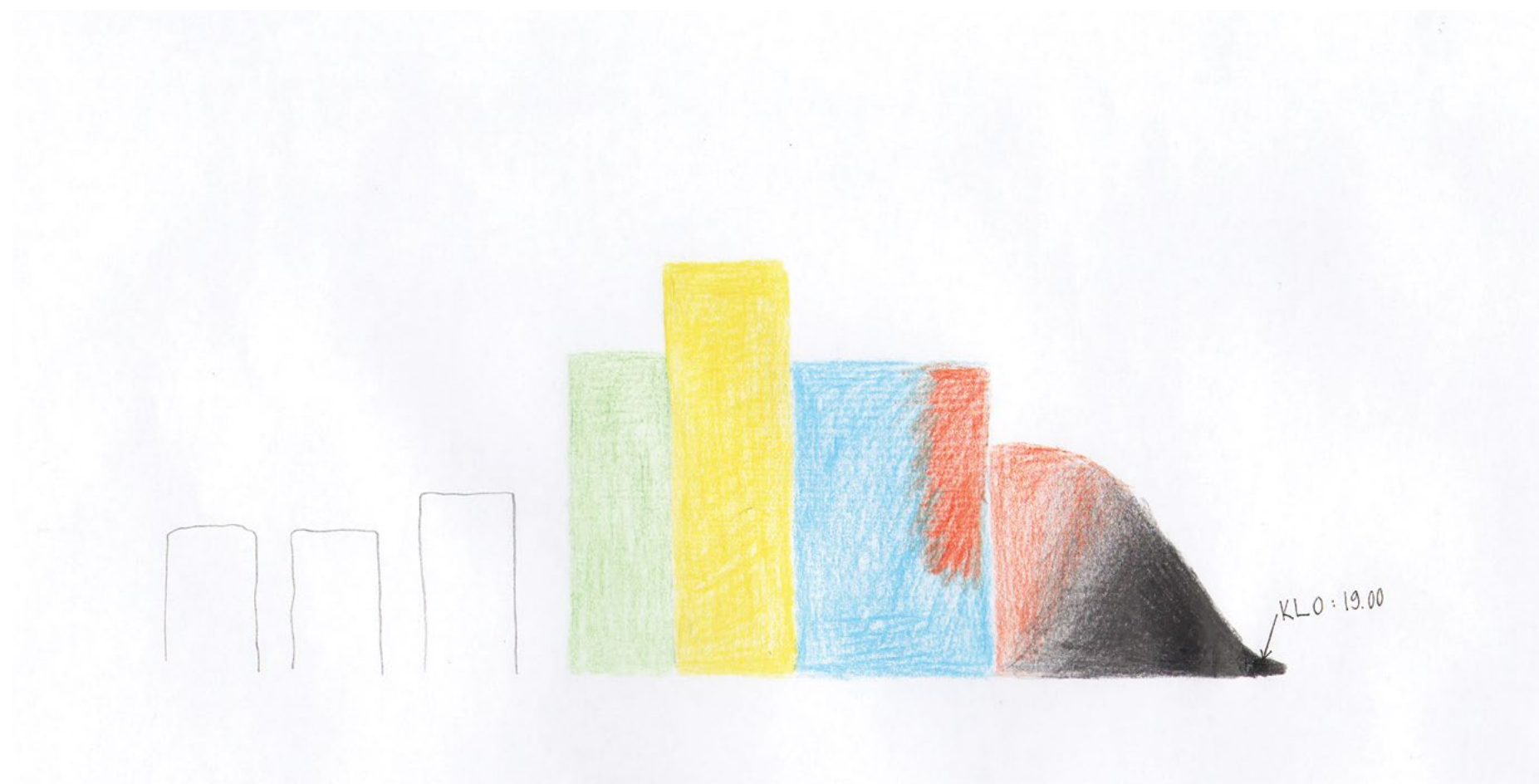
Kuva 11. *Tuolta tullaan ja tonne mennään*. Lyijykynä ja puuvärit. Kuvion koko: 42 x 14,60 cm

Kuva 12. *Normiviikko*. Tussikynät ja puuvärit. Kuvion koko: 35 x 14,80 cm

Kuva 13. *Asuntokaupat maanantaina*. Akvarellit.
Kuvion koko: 38,60 x 13,50 cm

Kuva 14. *Sunnuntairaportti*. Lyijykynä ja puuvärit.
Kuvion koko: 29,50 x 10 cm

Ritvan tasoellipsi

Ritvan kuvien tekeminen oli vaikeinta, sillä haastattelussa puhuimme kahdesta erilaisesta järjestelmästä. Jonkinlainen tähtitieteellinen kuvio kuitenkin rakensin ja kaartelin mielessäni, kun maalasin Ritvan ellipsejä. Halusin myös syventyä tasoon, josta Ritva kertoi ja sen väri vaihtoehtoihin. Siksi piirsinkin kaksi kuvaa myös siitä. Viimeisessä kuvassa *Liike* olen yhdistänyt kaikki elementit, joista Ritva kertoi haastattelun aikana.

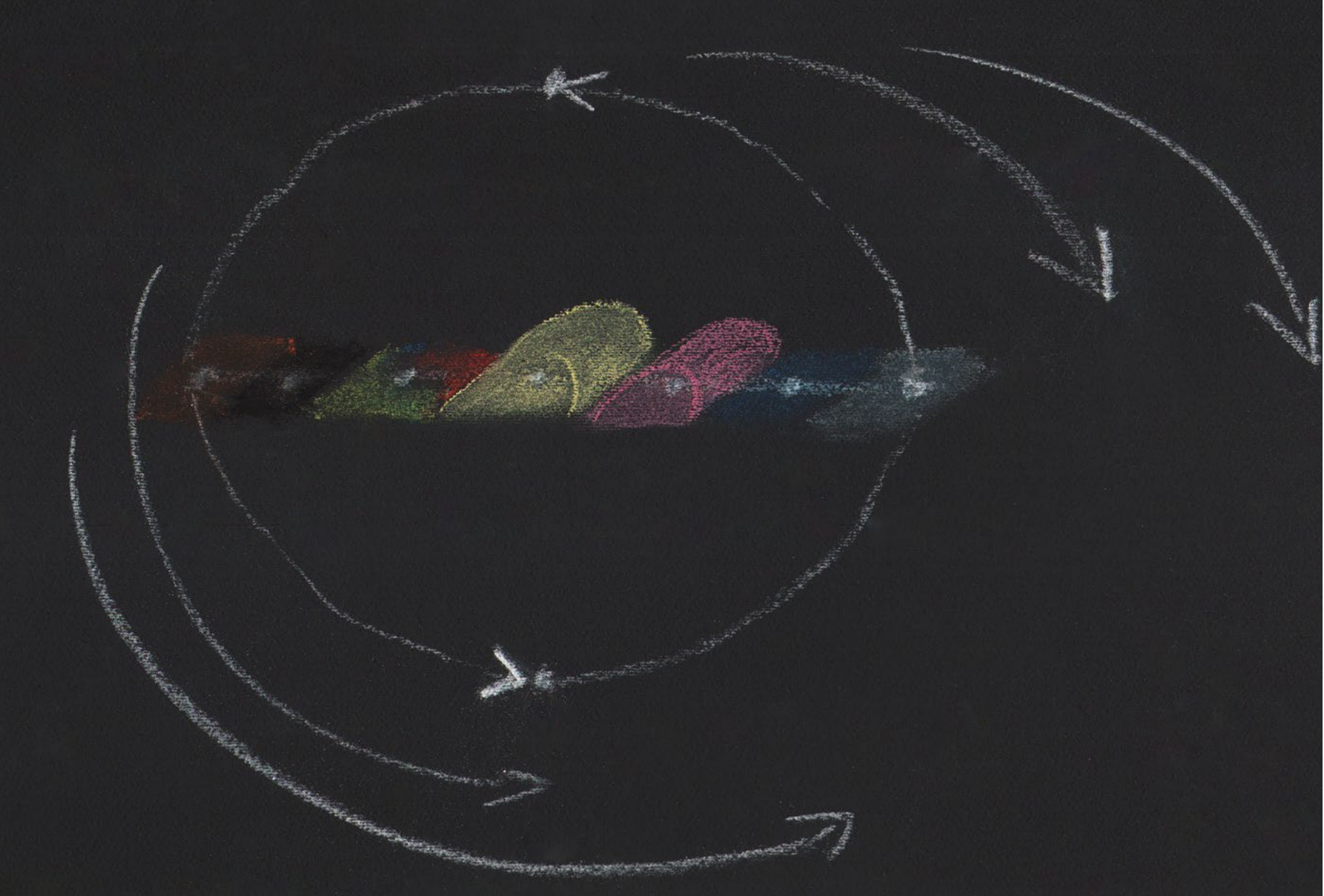
Kuva 15. Väripintakokeilu. Puuvärit.
Kuvion koko: 39 x 7,50 cm

Kuva 16. Tasossa. Lyijykynä ja puuvärit. Kuvion koko: 42 x 23,50 cm

Kuva 17. *Ellipsi*. Akvarellit. Kuvion koko: 34,40 x 23,10 cm

Kuva 18. *Liike*. Pastelliidut. Kuvion koko: 34 x 22,20 cm

5 POHDINTA

Tutkimuskysymykseni on *Miltä visuaaliset viikkoskeemat voivat näyttää ja millaista tietoa taiteellinen työskentelyni niistä tuottaa?* Kysymyksen ensimmäiseen osaan olen vastannut edellisessä luvussa, jossa kuvat esittävät vaihtoehtoja visuaalisille viikkoskeemoille. Toiseen osaan *Millaista tietoa taiteellinen työskentelyni tuottaa visuaalisista viikkoskeemoista?* olen saanut vastuksia sitä mukaa, kun olen kuvia tehnyt.

Ensimmäiseksi työskentelyni ja kuvani ovat antaneet minulle henkilökohtaista tietoa siitä, miten toteutan taiteellista tutkimusta. Olen siis oppinut uutta omasta, järjestelmällisestä kuvantekoprosessistani. Huomaan, että kuvien esteettisyys ei ole minulle tärkein asia tietoa etsiessäni, vaan vaalin sattumia, outoja muotoja, ehkä naiiviuttakin. En pyri tekemään hätkähdyttäviä ja tekniseltä osaamiseltaan vaikuttavia kuvia, vaan etsin yksinkertaisesti tietoa piirtämällä ja maalaamalla. Vaikka kuvat saattavat näyttää välillä nopeasti tehdyiltä ja hutaistuiltakin, olen uhrannut niihin aikaa ja pohdintoja, mitaillut kulmia ja jokaisen työn jälkeen olen ollut aivan puhki. Piirtäminen ja maalaaminen on ajattelemista, ja ajattelemisen synnyttää uutta tietoa.

Viikonloppu nousee kaikkien haastateltavien kuvissa tärkeimmäksi visuaaliseksi elementiksi ja viikon kohokohdaksi. Se voi tarkoittaa sitä, että viikonloppu mielletään suomalaisessa kulttuurissa yleisesti tärkeämmäksi ja mukavammaksi ajaksi kuin arkipäivät. Tai sitten vain kolme haastateltavaani sattuvat pitämään viikonloppua tärkeämpänä. Joka tapauksessa viikonloppu ja arki jaksottavat viikkoa eri tavoin. Työ- ja lepopäiväkulttuurimme vaikuttaa siihen, miltä visuaalinen viikonloppuskeema näyttää suhteessa visuaaliseen arkipäiväskeemaamme.

Viikon ja ajan hahmottaminen on myös vahvasti tilallinen ilmiö. Pelkällä kaksiulotteisella kuvalla on vaikea näyttää kaikkea sitä, mikä viikkoskeemaan saattaa liittyä. Jos minulla olisi ollut enemmän aikaa tutkimuksen tekoon ja minulle uusiin taiteellisiin työtapoihin syventymiseen, olisin vakavasti harkinnut veistosten tai virtuaalisessa tilassa liikuteltavien, kolmiulotteisten viikkojärjestelmien tekoa. Ne voisivat tuoda paremmin ilmi sen, kuinka kehollisia visuaaliset skeemat ylipäättään ovat. Kuvissa 7, 11 ja 16 näkyy kuitenkin ajan keston ja tilan suhde kaksiulotteisesti kuvattuna.

Loppujen lopuksi kokonaisuus, jonka tekemäni kuvat muodostavat kertoo siitä, kuinka erilaisia ajattelun ja mielensisäisen mallintamisen tapoja on olemassa. Niinkin yksinkertainen asia kuin viikko, muodostuu mielellämme kokonaisuudeksi, joka ei kenelläkään muulla ole täysin samanlainen.

*

Niin kuin kaikissa tutkimuksissa, myös tässä on jotakin parannettavaa. Olen miettinyt paljon sitä, miten haastattelutilanne, –paikka, valitsemani työvälineet ja oma olemukseni vaikutti tuloksiin. Esimerkiksi sekä Jukka että Fanni värittivät neonväritusseilla jonkin osan viikostaan. Onko niin, että neonvärit ovat oikeasti juuri ne, joita Jukka ja Fanni näkevät, kun ajattelevat viikkoaan, vai pomppasivatko tussit kirkkautensa takia esiin kynäkasasta?

Yksinkertainen kysymys ”Mistä kohdasta katsot tätä viikkoa ja tätä päivää?” olisi selventänyt haastateltavien viikkoskeemojen tilallisuutta minulle enemmän. Nyt esimerkiksi Jukan haastattelun kohdalla en osannut artikuloida kysymystä helposti ymmärrettävään muotoon, joten en saanut aivan selvää vastausta.

Huomasin myös vasta hiljattain, että minun olisi ehdottomasti pitänyt kysyä haastateltaviltani viikonpäivien pinnoista ja tekstuureista. Viikon olomuodot jäivät nyt oikeastaan kokonaan pois, sillä en vain muistanut

tätä yksityiskohtaa. Ehkä se johtuu siitä, etten ole koskaan ajatellut oman viikkoskeemani kohdalltekstuuria. Tämä taas todistaa, kuinka valtavan paljon omilla lähtökohdillani on merkitystä tutkimuksen kulussa. Kuvia tehdessäni perustelen kuitenkin tekniikoiden vaihtelemista sillä, että annan vaihtoehtoja tekstuureille.

*

Tutkimukseni on ollut koko sen tekemisen ajan jatkuvassa prosessissa. Lähdin liikkeelle puhtaasti synestesiasta, jonka jälkeen kuljin takkuisen tien kohti selkeämpää ja eritellympää tulkintaa asiasta, jonka tunsin ja tiesin olevan totta, mutta jolle en ensin löytänyt todisteita. Visuaalinen viikkoskeema on auennut minulle pikkuhiljaa, koko ajan loogisempana ja kauniimpana kokonaisuutena.

Prosessi on luonut myös koko ajan lisää tutkimuskysymyksiä ja –aiheita. Esimerkiksi aikakäsityksiä miettiessäni eteeni avautui aivan uudenlainen maailma, jossa kieli ja kulttuuri vaikuttavat maailmamme mieltämiseen *kaikessa*. Pohdin paljon kulttuurien eroja ja maailman muuttumista, sitä, miten kaikki vaikuttaa kaikkeen, mutta silti asioita ei mielletä kaikkialla samalla tavalla. Yhä vain globalisoituvammassa maailmassa kulttuurit kietoutuvat toisiinsa, peittävät toisia alleen tai luovat jotain uutta. Vaikka kulttuurisia eroja ajan ymmärtämiseen on vielä olemassa runsaasti, en voi olla kysymättä, olisivatko erot olleet isompia sata vuotta sitten. Tällaiseen tutkimukseen olisi tietysti tarvittu osallistujia eri maista ja maanosista.

Myös toisten aikajärjestelmien, kuten vuosien tai kuukausien tutkiminen kiinnostaa minua edelleen. Löytyisikö sitä kautta jotain olennaista, joka nyt jäi puuttumaan? Oikeastaan kaikki tutkimus, jota visuaalisista skeemoista voisi tehdä vaikuttaa loputtomalta lähteeltä, sillä jokainen skeema, jonka muodostamme jostakin asiasta on aina yksilöllinen. Skeemoja voi siis tutkia niin kauan, kuin ajatuksia maailmassa riittää!

*

Tutkimukseni tekeminen on ollut vahvasti henkilökohtainen matka ymmärrykseen siitä, miten ihminen hahmottaa ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä. Koen, että liippaan läheltä sekä psykologiaa, että taiteen filosofiaa. Varsinainen tutkimukseni teemahaastatteluineen ja taiteellisine analyyseineen on luonut uutta tietoa visuaalisista viikkoskeemoista. Teoriaosaa koostaessani olen itse oppinut huikaisevan paljon skeemoista, ajasta ja ihmismielestä. Kuvataidekasvatuksen alalla kaikki on lopulta kiinni maailman hahmottamisesta visuaalisesti, ja tähän tutkimukseeni antaa yhden uuden näkökulman.

KIRJALLISUUSLUETTELO

Charlier, Bernard 2012. Two temporalities of the Mongolian wolf hunter. Space and Time in Languages and Cultures: Language, Culture, and Cognition. Human Cognitive Processing 37, 121-141. John Benjamins publishing company.

Cytowic, Richard E. & Eagleman, David M. 2009. Wednesday is indigo blue: Discovering the brain of synesthesia. The MIT Press.

Filapović, Luna & Jaszczolt, Kasia M. 2012. Space and Time in Languages and Cultures: Language, Culture, and Cognition. Human Cognitive Processing 37. John Benjamins publishing company.

Friedländer, Max J. 1946. On art and connoisseurship. Bruno Cassirer.

Guyau, J.-M. 1988 (1890). The origin of the idea of time. Uusittu painos: *Michon, John Albertus & Pouthas, Viviane & Jackson, Janet L. & Friedman, William J.* Guyau and the idea of time. North-Holland Pub. Co.

Hampe, Beate & Grady, Joe 2005. From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics. Monton de Gruyter.

Hannula, Mika & Suoranta, Juha & Vadén, Tere 2003. Otsikko uusiksi, taiteellisen tutkimuksen suuntaviivat. 23°45, niin & näin –lehden filosofinen julkaisusarja.

Keltanen, Minerva (toim.) 1999. Yhdestoista hetki – ajasta kiinni. Valtion taidemuseo, Ulkomaisen taiteen museo Sinebrychoff.

Koskikallio, Petteri 1999. Aika – nolla vaiko ympyrä?. Yhdestoista hetki – ajasta kiinni, 56-71. Valtion taidemuseo, Ulkomaisen taiteen museo Sinebrychoff.

Mandler, Jean M. & Pagán Cánovas, Cristóbal 2014. On defining image schemas. Language and Cognition 0, 1-23. UK Cognitive Linguistics Association.

Núñez Rafael E. & Sweetser, Eve 2006. With the Future Behind Them: Convergent Evidence From Aymara Language and Gesture in the Crosslinguistic Comparison of Spatial Construals of Time. Cognitive Science 30, 1-49. Cognitive Science Society Inc.

Oja, Heikki 2013. Aikakirja 2013. Helsingin yliopiston almanakkatoimisto.

Rohrer, Tim 2005. Image schemata in the brain. From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics, 165-196. Mouton de Gruyter.

Salmijärvi, Katariina 2011. Synesthesia ja sen ilmeneminen kuvataiteessa. Opinnäytetyö. Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakoulu.

Siikala, Jukka 1999. Ajassa edestakaisin. Yhdestoista hetki – ajasta kiinni, 72-85. Valtion taidemuseo, Ulkomaisen taiteen museo Sinebrychoff.

van Campen, Cretien 2007. The hidden sense: Synesthesia in art and science. The MIT Press.

Vilkuna, Kustaa 1992. Vuotuinen ajantieto. Otava.

Wallington, Alan 2012. Just where are forthcoming events located?. Space and Time in Languages and Cultures: Language, Culture, and Cognition. Human Cognitive Processing 37, 83-99. John Benjamins publishing company.

VERKKOLÄHTEET

Järvilehto, Lauri 2011. Kaksi ajattelun tyyppiä. Ajattelun ammattilainen –blogi. <http://ajattelunammattilainen.fi/tag/skeema/>. Viitattu 5.4.2015.

Närhinen, Tuula 2013. Baltic Sea Plastique. <http://www.tuulanarhinen.net/artworks/baltplast.html>. Viitattu 23.3.2015.

Närhinen, Tuula 2012. Seawatercolours. <http://www.tuulanarhinen.net/artworks/wcolours.html>. Viitattu 23.3.2015.

Närhinen, Tuula 2008. Frutti di Mare. <http://www.tuulanarhinen.net/artworks/frutti.htm>. Viitattu 23.3.2015.

Routio, Pentti 2015. Kyselevät tutkimustavat. Virtuaaliyliopisto. Taideteollinen korkeakoulu. http://www2.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/1364_empiir.html#teemahaas. Viitattu 8.4.2015.

Suomisanakirja 2015. Kognitio. <http://www.suomisanakirja.fi/kognitio>. Viitattu 27.3.2015.

Tompkins, Penny & Lawley, James 2009. Embodied Schema: The basis of embodied cognition. <http://www.cleanlanguage.co.uk/articles/articles/245/1/Embodied-Schema-The-basis-of-Embodied-Cognition/Page1.html>. Viitattu 5.4.2015.

KUVALUETTELO

Kuva 1. Oma viikkoni. Akvarellit ja tussi. Kuvion koko: 42x15,5 cm. s. 13

Kuvat 2. ja 3. Haastattelupaikat. s. 28

Kuva 4. Fannin luonnos. Lyijykynä. Kuvion koko: 18,5x10,5 cm. s. 33

Kuva 5. Jukan luonnos. Puukynä ja tussi. Kuvion koko: 78x21,5 cm. s. 37

Kuva 6. Ritvan luonnos. Lyijykynä. Kuvion koko: 17,5x8 cm. s. 41

Kuva 7. *Ne vaan leijuu siellä.* Lyijy- ja puukynät, tussi. Kuvion koko: 8,50 x 6,50 cm. s. 44

Kuva 8. *Fannin viikkojen päällekkäisyydestä.* Tussi. Kuvion koko: 16,60 x 7,30 cm. s. 45

Kuva 9. *Välkkyy.* Akvarellit. Kuvion koko: 15 x 9,30 cm. s. 46

Kuva 10. *Villiä.* Lyijy- ja tussikynät. Kuvion koko: 17,40 x 10,50 cm. s. 47

Kuva 11. *Tuolta tullaan ja tonne mennään.* Lyijykynä ja puuvärit. Kuvion koko: 42 x 14,60 cm. s. 48

Kuva 12. *Normiviikko.* Tussikynät ja puuvärit. Kuvion koko: 35 x 14,80 cm. s. 49

Kuva 13. *Asuntokaupat maanantaina.* Akvarellit. Kuvion koko: 38,60 x 13,50 cm. s. 50

Kuva 14. *Sunnuntairaportti.* Lyijykynä ja puuvärit. Kuvion koko: 29,50 x 10 cm. s. 51

Kuva 15. *Väripintakokeilu.* Puuvärit. Kuvion koko: 39 x 7,50 cm. s. 52

Kuva 16. *Tasossa.* Lyijykynä ja puuvärit. Kuvion koko: 42 x 23,50 cm. s. 53

Kuva 17. *Ellipsi.* Akvarellit. Kuvion koko: 34,40 x 23,10 cm. s. 54

Kuva 18. *Liike.* Pastelliliidut. Kuvion koko: 34 x 22,20 cm. s. 55

